

DE SCHOOL MET DEN BIJBEL

Weekblad voor het Christelijk Onderwijs.

Commissie van Redactie:

A. Jonkman, K. Brants en J. Lens.

Vaste medewerk(st)ers: Dr. H. BAVINCK, A. BOOT, W. N. BROEKHUYSEN, P. BROUWER, J. C. VAN DER DOES, H. VAN EYK, J. P. HEBLY, R. HUIZENGA, H. W. KAMMEIJER, Bloemfontein, Mej. E. M. F. KLEIJN, J. J. LEIJ, Paramaribo, J. C. LIGTVOET, H. V. D. LINDEN, G. MAKES V. D. DEIJL, J. W. MARMELSTEIN, H. MILO, E. V. NIEKERKEN, W. SCHMIDT, Djokjakarta, Sj. J. STEENSMAN, J. STRIKWERDA, R. VAN WAGENINGEN, A. WAPENAAR, H. J. VAN WIJLEN.

Adres der Redactie: DE UITGEVERS te Goes.

Voor Ingez. Stukken: A. JONKMAN, Nassaukade 123 Amsterdam.

Voor vragen, de Wet betreffende: DE REDACTIE.

VERSCHIJNT ELKEN DONDERDAG.

Drukkers-Uitgevers
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Interc. Tel. no. 58.

Abonnementsprijs per kwartaal f 0.95 bij vooruitbet.
Afzonderlijke nummers (bij vooruitbetaling) f 0.10.
Advertentieprijs: 25 cents per gewonnen regel.
Bij abonnement volgens tarief.
Aangeboden of gevraagde boeken: 10 cts. per titel.

INHOUD: 1. Lichtstralen uit het Woord. — 2. „Dat zij één zijn.” — 3. Catechismus-Commissie. — 4. Overbodig en — toch noodig. — 5. De oud-strijders. — 6. In en om de School. — 7. Feuilleton. — 8. Hègisch. — 9. De heer B. als dichter. — 10. Vragenbus. — 11. Ingezonden Stukken. — 12. Berichten. — 13. Benoemingen. — 14. Aangeboden en gevraagde boeken. — 15. Advertentiën.

LICHTSTRALEN UIT HET WOORD.

Blijdschap over een nietig ding.

Gij die blijde zijt over een nietig ding.

Amos 6: 13a.

Wie het leven van allen dag gadeslaat bij het licht, dat Gods Woord werpt over dat leven, moet telkens weer de ervaring opdoen, dat de mensch de juiste waardeering der dingen mist. Men prijst gelukkig, wie ongelukkig is en men beklaagt, wie gelukzalig genoemd worden mag. Men haakt naar dingen, die de moeite van het bekijken niet waard zijn en gaat achteloos voorbij, wat onvergankelijk en een eeuwige waardij in zichzelf heeft. In ontspanning en genot zoekt men naar steeds sterker prikkel, terwijl de reële genoegens, die eeuwig zijn, worden geminacht. Men zoekt naar klatergoud, terwijl het goud, dat beproefd het vuur verlaat, van geen waardij wordt geacht. Men waardeert hetgeen voorbijgaat hooger, dan hetgeen blijft; het tijdelijke boven het eeuwige; den schijn boven het wezen.

In plaats van te verkoopen wat men heeft om den „parel van groote waarde” te koopen, keert men de zaak om en verkoopt men dien parel om de schatten der wereld te kunnen verkrijgen. Al te zeer vergeet men, dat de dingen, die men ziet tijdelijk zijn. Tijdelijk, dus maar reëel tot op zekere hoogte, want alleen datgene, wat blijft is realiteit. En voor wie het wezen meer is dan de schijn, zal het toch te doen zijn om realiteiten en niet om hersenschimmen. Hij zal toch eeuwige waarheden verkiezen boven het kleurigste sprookje; 't onvergankelijke boven 't vergankelijke.

* * *

De diepste oorzaak van dit gebrekkig waardeeringsvermogen ligt in de zonde. Haar vreeselijke gevolgen in het leven des menschen zijn openbaar geworden, zoodra zij de schepping doortrok. Zij verduisterde het menschelijk verstand en deed alle notie omtrent het wezen der dingen te loor gaan.

't Is wel een van de opmerkelijke dingen, waarvan het boek Genesis ons op de hoogte brengt, als het ons

na den zondeval den mensch teekent als een wezen, dat geen juist begrip heeft der dingen. Kaïn bouwt een stad en meent daarin bescherming te vinden; Lamech verheft zich op zijn kracht en de wijsheid zijner zonen; Noach's tijdgenooten eten en drinken en gaan ten huwelijk tot op den dag, dat zijn gezin de Ark betrekt en God de aarde verderft door den zondvloed. En geheel Israëls geschiedenis leert op bijna iedere bladzij, hoe kortzichtig de menschelijke geest is in het bepalen van de innerlijke waardij der dingen.

Ook Amos wijst op die echt-menschelijke zonde in Israël in dit zesde hoofdstuk van zijn boek. Israël stelde den boozen dag verre; verkeerde in een toestand van behaaglijke rust, waaruit het met minachting neerzag op alle onrust. Naar menschelijke maatstaf was het rijk. Zijn inwoners baadden in weelde. Hun huizen getuigden van den verrijnden smaak der bewoners en keur van spijzen en dranken werden in kostelijke schalen opgediend. Ook hun kunstzin dreef hen tot steeds fijner muziek, waaruit hoe langs zoo meer de kracht week om plaats te maken voor zuivere klinkklank, die hun zinnen streelen moest. Zelfvoldaanheid maakte zich meester van hen en vervolgen waren zij den tijd, toen hun vaders in tenten sliepen en niet in „elpenbeenen bedsteden”; toen zij manna aten in plaats van „de lammeren der kudde en de kalveren uit het midden van den meststal”; toen zij niet „kwinkleerden op het geklank der luit”; maar vol ontzag hoorden naar het geluid van den „ramshoren en den bazuin” en instonden met Mozes' lied aan de wateren van de Roode Zee.

En nu komt Amos met zijn wee. Als een donderslag hij helder weer.

In zijn korte, zeer persoonlijke taal, waarschuwt hij de „gerusten te Sion” en de „zekeren te Samaria”. Hij ruikt een voor een weg de steunselen, waarop zij hun gerustheid gegrond hadden en wijst hun de steden, die weggevaagd zijn en kondigt hun aan een zekeren ondergang en diep zet hij, 't mes in Israëls dwazen hoogmoed, als hij zegt, dat het blijde is over een nietig ding.

Blij, of zoo er in andere vertalingen van onzen Bijbel staat, verheugd over nietige dingen. Dat is de zonde van Israël.

Die gemoedstoestand wortelt in een verkeerd onderscheidingsvermogen; een onjuist begrip. Zoo het de onzekerheid had begrepen van datgene wat hun zinnen streelde; zoo het de vergankelijkheid had ingezien, zoo dat voor hen diepe realiteit geworden

was, zij zouden hun hart er niet opgezet hebben; maar verlangd hebben naar geestelijke, wijl eeuwige, goederen; naar vrede met God en schuldvergeving. Zij zouden beleefd hebben de waarheid van dat woord, dat der wereld een dwaasheid toeschijnt: „De dingen, dien men ziet, zijn tijdelijk; maar de dingen, die men niet ziet, zijn eeuwig”.

* * *

Als in Amos' dagen is het ook nu. Wij zijn omringd van „nietige dingen”.

Bij alle klachten over te lage salarissen en te lage loonen is er een wedijver in levensverfijning, die toch weer in wezen levensvergroving blijkt te zijn.

Het oog is niet gericht op de dingen, die boven zijn, maar op die der aarde. In ontspanning, genieting, kleeding en kunst bedoelt men niet de eere van God, maar offert men op het altaar van het meest platte egoïsme. Zie maar, hoe langs onze straten gewedijverd wordt wie het meest bizarre toiletje dragen kan, zoowel wat snit als wat kleur betreft. Men moet straks nog gaan zoeken naar een vrouw, die in voegzame kleedij rondwandelt. Het is de cultus van de grofste etaleering van het dierlijke in den mensch. Men moest bedenken, hoe ons kleed „een kleed der zonde” is.

Er is een onvrede, die uitdrijft tot het vragen naar zingenot. Muziek is een gave van God. Maar men vraagt in onze dagen niet naar het lied, dat God groot maakt; maar als ten tijde van Amos „kwinkleert men op het geklank der luit”. 't Is de meest wellustige streeling van 't booze hart, dat vraagt naar zingenot.

Er moet besef komen, dat „de dingen niet zijn, zooals zij schijnen”. Besef, dat het schoonste dezer wereld heiliging behoeft door Gods Geest. Dat het naar Goddelijke maatstaf nietige dingen zijn, waarmee wij omringd zijn en dat wij slechts in Zijn Licht het Licht zien.

Dan kan dat wondere plaats grijpen, dat de wereld ons beklagt, over onze armoede, terwijl wij roemen in onzen rijkdom; dat de wereld haar schouders ophaalt over onze nederheid; terwijl wij met gepaste fierheid met opgestoken hoofde de openbaring verwachten van Gods kinderen.

Maar dan moet in ons krachtig werken de Geest van God.

Zóó krachtig, dat er verbreking komt.

Dat alle banden verbroken worden, die ons binden aan 't vergankelijke.

En als die Geest verbroken heeft ons zondig hart, dan maakt Hij ons wijs, zoodat wij de dingen zien, zooals zij zijn.

Dan roemen wij niet, dan alleen in God.

Dan verheffen wij ons niet op gaven en talenten, want wij weten, dat zij van Hem zijn.

Dan verzorgen wij 't vleesch niet tot begeerlijkheid, maar belijden, dat onze lichamen tempelen zijn van Gods Geest.

Wij krijgen dan 't juiste onderscheidingsvermogen weer en waardeeren dan het klatergoud rondom ons met het woord der Schrift: „De wereld gaat voorbij en haar begeerlijkheid; maar die den wille Gods doet blijft in der eeuwigheid”.

E. H. B.

* * „Dat zij één zijn”.

Dit woord van onzen Heiland vindt in dezen tijd bij velen krachtigen weerklank. Helaas, bij velen ook niet.

Hier is het thans niet de plaats te spreken over het misbruik, dat van dit woord kan worden gemaakt. Evenmin, te beoordeelen de geestesrichtingen van onzen tijd, waarin men poogt ijzer en leem saam te voegen. Maar wel mag gewezen op het feit, dat — waar de voorstanders van het Openbaar en van het Katholieke

onderwijs toonen de beteekenis der éénheid te verstaan — aan onze zijde, waar 't woord — hierboven geplaatst — immers het hoogste gezag wordt toegekend, zoo weinig wordt opgemerkt, dat men elkaar zoekt.

Of ja men zoekt soms wat, en men zoekt elkaar, in anderen zin.

We hebben te weinig den zin van Christus.

Ik vraag niet: pas dit toe op bijzondere gevallen.

Och, zoek het maar aan beide zijden.

Iemands zonde is soms aller zonde.

We beschuldigen niemand.

Het recht van critiek is ook boven alle critiek verheven.

Ja-broers behopen we allerminst te zijn.

Maar laat er toch iets worden gezien van de éénheid, waartoe we geroepen zijn, van Christus' wege.

Wat zullen we ons eenmaal schamen over wat hier oorzaak van bitterheid en scheuring vaak is geweest.

En we bedroeven den Geest Gods.

A. J.

* * Catechismus-commissie.

De Synode der Geref. Kerken benoemde een Commissie tot samenstelling van een leerboek voor de scholen; passend derhalve voor de jeugd.

Ook, wanneer men van meening is, dat Geref. Schoolverband zeer wel dit werk zelf ter hand had kunnen nemen, zal de arbeid der nu benoemde Commissie hooge waardeering kunnen vinden.

Op de samenstelling dier Commissie zal ongetwijfeld geen aanmerking vallen. Het onderwijzerselement is er in de H.H. Van Wijlen en Meima voldoende in vertegenwoordigd.

Niettemin nemen we reeds nu de vrijheid een mischien te vroeg — in allen gevalle ongevraagd — advies aan te bieden.

Tegenwoordig wordt het in wetgeving enz. reeds vaste gewoonte deskundigen te raadplegen.

Dit nu zou o.i. ook hier van groot nut kunnen zijn.

De Catechismus is op velerlei wijze op onze scholen behandeld. Daar zijn collega's, die daaraan met den hoogsten ernst hebben gearbeid, en wier methoden nog al uiteenlopend zijn.

Aan één, twee deskundigen meer zal de Commissie weinig hebben. Velen, die jarenlang het leerboek der Kerken op school met succes hebben gebruikt, zullen o.i. moeten worden gehoord.

A. J.

* * Overbodig en — toch noodig.

't Mag overbodig worden geacht, nu tal van Christelijke onderwijzers, thans na de vacantie, de studie voor de na-akte beginnen, er aan te herinneren, dat het niet voldoende mag worden gerekend zich in die studie te beperken tot het volgen van een schriftelijken cursus.

Onze scholen hebben méér noodig dan mannen en vrouwen, die een winterhalfjaar hun geheugen hebben volgepropt met wat zulk een cursus bieden kan.

Zonder iets af te dingen op wat de bewerkers den cursisten te verwerken geven, mag het toch uitgesproken worden, dat — met name in de Christelijke Opvoedingsleer — de resultaten er niet beter op zijn geworden.

De Schoolraad geeft studiewerken aan, die in vroeger jaren ernstig werden bestudeerd. Men wijdde er toen ter tijd ook een beetje meer tijd aan.

Tegenwoordig schijnt dat den candidaten overbodig.

't Is te hopen, dat de examen-commissie wat strenger maatstaf aanlegge; anders zullen onze scholen er niet op winnen.

En dat in een tijd, nu de paedagogische studie dubbel-ernstig noodig is.

A. J.

** De Oud-strijders.

Nog steeds blijkt het noodig, dat onze gepensioneerden meer afdoevend worden geholpen.

Veel is reeds geprobeerd, doch zonder voldoende succes.

Onderwijl is er gebrek in de gezinnen, waar de nood geklaagd wordt — bijna niet meer tegenover de menschen, maar — bij God.

Dat weten niet alle collega's.

Dat weten niet alle Besturen.

Dat weten zeker niet de Besturen, wier onderwijzers uit vroegere periode, dien nood lijden.

Laten toch allereerst deze Besturen eens een ernstig onderzoek instellen naar de schreiende behoefte van onze oud-strijders, die waard zijn mee te genieten van den zegen, dien God thans schenkt.

A. J.

In en om de School.

Nog een tweetal nummers van het „Chr. Paed. Tijdschrift” wacht op aankondiging. Allereerst no. 3, waarin het keurige artikel *Deemoed*, van Dr. Troelstra. In verband met wat we op pag. 51 van dezen jaargang overnamen uit het artikel *Dienen* van Dr. J. H. Gunning, en de beteekenis van het woord *deemoed*, neem ik hier over:

„Het woord *tapeinos* (laag bij den grond, laag, gering) is een in het gewone Grieksch vaak voorkomend woord, maar het heeft daar op zedelijk gebied een min of meer afkeurenswaardige beteekenis: kruipend, slaafsch, onedel, gemeen. Merkwaardig is echter, dat het in den Bijbel (en nu bedoel ik daarmede de Griekse vertaling van het Oude Testament, het Nieuwe Testament en ook de Apocriefen) nooit de ongunstige beteekenis heeft. De Schrift heeft dit woord geadeld. De bijbeltaal is zoo een levende illustratie van Paulus' woord: Maar het onedele der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij de edelen en de heerlijken beschamen zou. Waar de artistieke en aristocratische Griek iets minderwaardigs, iets plats, iets vulgairs zag, daar liet God heerlijkheid ontdekken. Gij weet wel, hoe vaak in het O. T. van de ellendigen, de nooddriftigen, de armen, de zachtmoedigen, de nederigen gesproken wordt. Misschien zouden wij in het Hollandsch het best ze kunnen noemen: de dulders en de lijdens (actief en passief). Het zijn diegenen, voor wie God opkomt, wier Helper en Redder Hij is. Het zijn zij, die precies het tegenovergestelde zijn van hoogmoedig, het zijn de deemoedigen. Hij, die onder de verdrukking geen weerstand biedt, die niet geweld met geweld vergeldt, niet kwaad met kwaad, maar op God blijft zien, is in de Schrift de lage, d.i. de deemoedige. Jezus is de deemoedige bij uitnemendheid, „die, als hij gescholden werd, niet wedschold, en als hij leed, niet dreigde, maar gaf het over aan Dien, die rechtvaardiglijk oordeelt” (1 Petrus 2:23). Jesaja 53 met het bekende: „Hij werd verdrukt, doch Hij deed zijn mond niet open; als een lam werd Hij ter slachting geleid, en als een schaap, dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders, alzoo deed Hij zijn mond niet open” teekent den Verlosser, die komen zal als de Deemoedige. Als de overpriesters bij het kruis hoonend uitroepen: „Hij heeft op God betrouwd; dat Die Hem nu verlosse, indien Hij Hem wil”, maken zij Hem onwillekeurig tot deemoedige.

Voor de schoonheid van dat lage, voor de adel van het onedele had de Griek geen oog. Het „zich zelf vernederen”, dat voor den Griek iets ongehoords was, is in het N.T. een telkens voorkomend begrip. Voor Oud-Hellas was het hoogste, iets zwijgend te doen, stil te berusten; maar dat is nog maar de schaduw van den deemoed. Voor den antieken Heiden waren laag, gering en eigengerechtig niet twee begrippen, die elkander buitensloten; maar in de Schrift is het juist zich een *tapeinos* weten de dood voor alle eigengerechtigheid.”

Ik citeer verder:

„Wij leven in een tijd, waarin velen met het Christendom, bewust of onbewust, gebroken hebben. In het praktische leven verwacht men nog van kinderen en van ondergeschikten gehoorzaamheid, maar den wortel, waaruit de gehoorzaamheid moet opbloeien, heeft men zooveel mogelijk uitgeroeid. Wie nog vasthoudt aan waarachtig Christelijke opvoeding, moet

helder beseffen, dat vooral de deemoed het sijnbooleth is in den huidige strijd der geesten, en dat de Christelijke school, waar niet deemoed gekweekt wordt, daarmede een van de belangrijkste elementen heeft prijsgegeven, die het begrip Christelijk constitueeren. Daarom mag nu nog wel even een antwoord gezocht worden op vragen als: Hoe kan deemoed gekweekt worden? Welke gevaren dreigen daarbij?

Deemoed moet gekweekt worden. Hij is niet van nature aanwezig. Voorop sta, dat de deemoed alleen een vrucht is van Gods genade. Maar ook hier bedient God zich van menschen, ouders, onderwijzers, leidslieden, vrienden. En dan schuilt de opvoedende kracht hier wel vooral in de eerste plaats in de persoonlijkheid van den opvoeder. Wij mogen gerust Mattheus XI:29 zoo lezen: Leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van harte, omdat Ik het ben. En nu onderstreep ik even dat woordje: ik ben het. De opvoeder moet het niet over deemoed hebben — haast ieder woord, erover gesproken tot den kweekeling, brengt gevaren mede — maar hij moet deemoedig zijn. Jezus heeft weinig over den deemoed gezegd, maar Hij was de volkomen deemoed. Ik herinner mij, hoe ik verleden jaar Dr. Van Ginneken in Den Haag hoorde spreken over de vorming der persoonlijkheid; en hij wees toen op Jezus als op den grooten opvoeder, die maar niet iets had, maar iets was. Op het terrein van het onderwijs zijn er zooveel onderwijzers, die wel iets, misschien veel hebben, maar die niet iets zijn. De kennis moet niet een brok geleerdheid wezen, maar een stuk leven. Indien nu reeds, waar het geldt het aanbrenge van kennis, het hebben minder is dan het zijn, hoeveel te meer zal op het gebied der opvoeding, der karaktervorming, het zijn van meer beteekenis wezen dan het hebben. Heb desnoods geen enkel woord over deemoed, maar laat er iets van den deemoed zelf in u tintelen, glanzen, vonken, stralen. Praat niet over de kleinheid voor, de afhankelijkheid van God, maar wees klein en afhankelijk.”

Dit rijke, diepgaande artikel moeten we allemaal lezen en herlezen.

Een goed artikel is ook: *Verlegenheid bij kinderen*.

„Verlegenheid is in haar wezen volstrekt geen zedelijk gebrek of ondeugd. Vaak zijn 't de beste jongens of meisjes, die er aan lijden, en ze wilden zelf wel graag, dat het anders was. 't Is meer de rem in de levensuitingen, een belemmering voor de werkzaamheid der ziel. Verstand, en denkvermogen en herinnering en wil zijn voor een oogeblik in hun werking gestremd. Het kind weet absoluut niet, hoe zich te houden, en gedraagt zich daarom op vreemde, in het oog vallende wijze. Een zekere radeloosheid heeft zich plotseling van den jongen meester gemaakt; hij wou, dat het voorbij was, maar hij weet zelf niet, wat er aan te doen.

Het allertiefste zou hij deze omgeving, waar hij zich vreemd gevoelt, maar ontvluchten, om weer op zijn gemak te zijn. Die menschen, die hem aankijken, die verwonderde of spijetachtige blikken vindt hij vervelend. We gelooven, dat dit een essentieel kenmerk der verlegenheid is, dat men zich niet op zijn gemak gevoelt in de omgeving; dat is, in het gezelschap. Als de verlegen jongen aan zijn eerste impuls gehoor gaf, dan zou hij heengaan, om er zich in zijn eentje over heen te zetten. Er zit iets sociaals in. Opvoeders hebben wel toe te zien, hoever hun verlegen kinderen of pupillen het drijven. Het beste is, dat zij zich in het gezelschap herstellen. Laat men ze wegloupen en de eenzaamheid opzoeken, dan is dit geen overwinnen, maar juist een versterken van het kwaad. Het kan zóó tenslotte op menschen-schuweheid uitloopen. De neiging, om zichzelf af te zonderen, en zodoende geheel toe te geven aan de vrees voor gezelschap, mag wel worden tegengegaan en bestreden.

Want niet voor de eenzaamheid en de schuwe afzondering heeft God ons geschapen. Wij zijn juist deelen van de menscheid en meer bepaaldelijk deelen van ons gezin en onze omgeving. Tot die omgeving staan wij volgens Gods scheppingsordinantie in harmonische betrekking. God schiep de verhoudingen in zuivere harmonie, en zoo mocht er eigenlijk, op deze lijn voortgaande, geen sprake zijn van een zich-niet-thuis gevoelen of een zich-niet-op-zijn-gemak gevoelen in de omgeving.”

Hij gaat de elementen na, die bij verlegenheid te pas komen. Als eerste noemt hij vrees. In den rijpsleeftijd komt het eergevoel in de eerste plaats; ook de ervaring van vroeger ondergane beleediging

werkt mee. Het uitlachen, vooral werkt héél slecht. Het brengt de vrees weer tot nieuwe actie.

V. d. Kooij gaat daarna na, hoe de verlegenheid zich in de school openbaart, en hoe ze overwonnen moet worden. Hij wijst er op, hoe ze bij den adolescent vaak overslaat in haar tegendeel: vrijpostige brutaliteit. In tegenstelling daarmee wordt in onze kringen een mate van schuchterheid en overdreven bescheidenheid gekweekt, die zich als een soort verlegenheid uit.

De opvoeding beweegt zich te dien opzichte tusschen twee polen: al te groote bedeesdheid tegengaan, en het euvel der vrijpostigheid vermijden.

Zelfbeheersching moet brengen „de inwendige rust en kalmte, die zulk een schat is, vooral tegenover de vele opdringende zenuwachtige en zenuwslopende prikkels van de buitenwereld”.

Nog een tweetal kleinere stukjes: De motieven van de huisleugens, en De belangstelling van schoolkinderen in de vakken van onderwijs sluit deze aflevering.

* * *

Aflevering IV houdt in: Paulus als opvoeder, rede van Dr. A. v. Veldhuijzen op de Alg. Verg. der Ver. v. Chr. Paed.

Het eerste is een mooie studie, die we echter niet refereeren, omdat de verslagen ervan vrij uitvoerig zijn geweest, en we er dus voldoende kennis van konden nemen.

Prof. Bouman schrijft over Beroepskeuze. Ook hier aantekeningen voor een lezing gerangschikt en bijeen-gevoegd. Ze oriënteren den lezer op het terrein van het vraagstuk.

De wetenschappelijke studie der beroepskeuze komt uit Amerika. Münsterberg kwam het eerste met een program. Parson had al eerder de praktijk beproefd, en in 1908 een bureau geopend, waar experimentele methoden werden gevolgd. Vooral Peorkowski heeft die exp. methoden doorgevoerd. Als voorbeeld wordt gegeven de bepaling van de speciale geschiktheden waarover hand- en machinezetters moeten beschikken.

FEUILLETON.

Opvoeding der rijpere jeugd in den revolutionnair tijd van het einde der 18de eeuw.

6)

Hij had de waarheid gesproken. Daar nadert onder woeste kreten een troep bedelaars en landloopers, zooals ik er nooit had gezien en wier niterlijk reeds alles deed vreezen. De meeste hadden de koninklijke lèlie op den schouder in het vleesch gebrand. Ontzettend, wat waren dat voor menschen? Hun aanvoerder waagt het den baron d'Hézerville te naderen. Ik zie, hoe hij zich vermant. Zeker, zooveel onbeschaamdheid zal de baron niet verdragen. Helaas, in plaats van zijn degen heeft hij slechts den herderstaf in de hand. Die ongelukkige komedie ook. De ander wordt des te onbeschaamder. „In naam der revolutie....”.

O, dat is het dus. De revolutie. Daar sprak de baron ook altijd van.

Men begint te dreigen.

De struikroover keert zich om en spreekt den troep die hem volgt, toe:

„Dit zijn nu, kameraden, die verwenschte aristokraten. Kijk, hoe slim ze ons zoeken te verschalken. Onder die bloemen blinken hunne wapens. Op deze papieren

Maar hierbij laten we het. Het zoo rijke artikel is voor refereeren minder geschikt. Het moet in zijn geheel gelezen worden.

* * *

Hoe gaat het nu met het Paed. Tijdschrift voor het Chr. Onderwijs? Zal het zijn bestaan handhaven? 't Lijkt me toe, dat het in zijn laatste nummers een goeden weg heeft ingeslagen. Zijn er nu genoeg intekenaars?

't Is nog niet zoo heel lang geleden, dat een bekend paedagoog, die niet tot onze kringen behoort, me als zijn meening gaf, dat, terwijl de weekpers voor het Chr. onds. uitzonderlijk goed was, en beslist bovenaan stond, zulks niet met de periodieken het geval was. Ik weet niet, of hij met de laatste nummers van het Paed. Tijdschrift kennis gemaakt heeft. Indien ja, dan hoop ik, dat zijn oordeel milder geworden is.

't Wordt tijd, dat we een goede periodiek krijgen. En als nu de Chr. onds. maar toonen, die waard te zijn, door er op in te tekenen ook, dan hebben we hoop, dat ook dat in orde komt.

J. L.

Hèg sch.

Wat kunnen sommige menschen toch leuk-groot doen. Eenerzijds verwijten ze de groote steden, dat ze alle beschikbare krachten opzuigen. Wellicht, vrij zeker zelfs, trachtten ze méér dan eens, er te komen; lukte dat niet, dan moet er zeker eens een vacantie worden doorgebracht. En die verholten liefde voor de groote stad moeten ze dan uit in zekeren smijdligen sneer.

Hèg sch. Wie zóó spreekt is er naast. Die geeft alleen met groote duidelijkheid blijk van, dat hij de ziel der residentie niet kent.

Ik durf als verdediger optreden, omdat ik nòch geboren Hagenaar ben, nòch Hagenaar in hart-en-nieren. Ik zie de fouten van Den Haag duidelijk en klaar, maar ik had enkele jaren noodig om te zien, dat het Hèg sch. zijn niet de fout is van deze stad. Wilt ge Hèg sch. zien doen, kom dan zien in den vacantiетijd naar de bewandelstokte en be-Scheveningsche-visschers-mutste pen-

zijn de geheime verdragen met Spanje geschreven. Een toppunt van verraad....”.

Hier ontglipte mij de draad zijner redeneering. Hij wees naar het beeldhouwwerk boven de kasteelpoort; toen sprak hij van een nieuw maatschappelijk gebouw, dat men op de puinhoopen der Bastille zou oprichten, en dat men zou versieren met het beeldhouwwerk van dit kasteel.

Deze wartaal bracht mij geheel van streek, maar aan zijn volgelingen leek dit toe de hoogste welsprekendheid te zijn.

Zulke stommelingen, om herderstaven voor dolken, en de muziek van een gavotte voor een geheim verbond met Spanje aan te zien! Ik ben geen blauwkous, maar zoo'n onzin zou ik niet slikken voor waarheid.

Het geschreeuw neemt toe. Zij omringen ons. Wat een vreemde aanblik, wij in de kleedij van herders en herderinnen te midden van huilende wolven. Werkelijk men had kunnen aannemen, dat het een tooneel uit het komediestuk was en dat die raddraaiers voor boschgoden optraden.

Daar komt versterking voor ons, want alle dorpe-lingen stroomden toe. Ik herken reeds eenige van onze brave pachters. Opnieuw een verrassing. Zij blijven staan zonder zich te verroeren. Men roept ze.

Ze blijven onbewegelijk. De troep neemt hun zwijgen op als instemming. De woordvoerder vermaant ze, gesticuleert, noemt ze „scheppers van brood en wijn, de hoogerpriesters van de natuur” en noodigt hen uit het juk der dienstbaarheid af te werpen. Zonder eenig protest luisteren zij naar deze wartaal.

De barones wilde iets zeggen.

sion- of huis ruilmenschen, die zóó doen, dat iedereen ze uittacht. Wie in de vacantie wél eens in een stad komt, vooral in een luxe stad als Den Haag, kan Den Haag niet van geïmporteerd Den Haag onderscheiden, en sneert mee.

Juist inzicht in de psyché van een stad, die in een halve eeuw van stadje tot stad groeide, en zijn bevolking ruim vervijfvoudigen zag, zou zulke platvloersche aardigheden doen achterhouden.

Als inderdaad het type Hègèner bestaan heeft, dan moet het vroeger geweest zijn. Het type Hagenaar is er, maar dat is een ander, dan de heer Wouters zich voorstelt. Ik geef onmiddellijk toe, dat zijn psychologische kijk breed en ruim is als de heerlijke heide vlak bij hem, met wijde horizonten; maar hij zoekt veel meer de doornige heibrem dan de schoone heidebloemen. En dan geeft je een breeden kijk niets.

In ernst; als onze discussie tot persoonlijkheden moet vervallen, laten we die dan staken. Het gaat niet er over, wat Lens zegt, maar of hij gelijk heeft. En argumenten worden niet met nietszeggende foefjes bestreden, als de heer W. geeft. Argumentatie eischt wat anders. Eischt allereerst, dat men zich indenken wil in een anders gedachtengang, niet, dat men als een schreeuwer van den Soester dom af zijn „leukheden“ debiteert, zeker ervan, dat de menschen zullen juichen, lachen minstens, meesmuilen wellicht, maar dat men gelóóft, dat de lezers op een peil staan, waarop ze een betoog met een betoog beantwoord wenschen te zien.

J. L.

De heer B. als dichter

is zich zoo klaar bewust, dat zijn werk dat van een beginnening is, dat hij zich verplicht achtte, dit reeds in den naam van zijn bundeltje uit te spreken.

Dat we desondanks op A. W.'s kroniek repliceerden, J. L., had zijn bijzondere reden, die we nu verder zullen laten rusten. Alleen herinner ik er even aan, dat A. W. tweemaal maatstaf bezigde (volgens eigen uitspraak),

„Volstrekt niet, lieve Vrouw“, zeide de baron met waar- digheid.

Zijn moed bezielde ook mij. Honderdmaal liever zou ik door een aristokraat vernield worden dan in handen te vallen van een boerenkinkel.

Nu wordt het kasteel bestormd, de ruiten vliegen in gruzelementen, meubelstukken, gordijnen, kristal, boeken, alles wordt uit de ramen geslingerd. Met de pieken gooien zij het te hoop midden op de plaats. Buiten zich zelf van woede tracht een bejaard bediende aan het plunderen een eind te maken. Onmiddellijk wordt hij omringd; men noemt hem „een bevrijden slaaf“. Zij willen hem van zijn livrei ontdoen, hetgeen hij weigert. Dan grijpen zij hem vast en duwen hem op den grond onder den kreet van: „Leve de Vrijheid!“

Deze schurken betuigen met veel lawaai, dat zij Frankrijk bevrijden. Waarvan weet ik niet, maar het moet wel van een gevaar zijn nog angstwekkender dan deze bevrijders!

In panischen schrik hadden de vrouwen zich om den baron verzameld. Gilberte, wier tranen stroomden, verschoot zich bij haar moeder en drukte mij aan het hart.

De heeren werden onder verwenschingen weggevoerd.

Door het gedrang heen sloop een man stil naar de barones toe en zeide:

„Mevrouw, kom mede met uw kind. Bij mij zijt gij veilig“.

Het was de oude pastoor van het dorp. Zijn soutane had hij afgelegd, en hij verzocht dringend hem niet te verraden. Onder geleide van dezen eerwaardigen geestelijke gingen de barones en Gilberte, die mij stevig

één als Kroniekschrijver en één als vriend. Dat er dan misverstand ontstaat is geen wonder.

„Zal de heer B. daar nu ook tegen optornen?“ vraagt J. L., nadat hij De M.'s recensie geeft.

„Waarde J. L., indien we niet wat beters te doen hadden, ja — dan had ik zelfs op de billijkheid dezer recensie wel iets af te, dingen. Ze generaliseert te sterk.“

„Deed hij het tegen K(euning), wiens oordeel in „Meisjesleven“ verre van zacht was?“ vraagt J. L. verder.

Ja, J. L., dat deed ik. Dat K(euning) niet genegen was, deze repliek te plaatsen, zelfs niet nadat we het praktische bezwaar („ieder auteur kon dan wel voor dat doel plaatsruimte aanvragen“) uit den weg hadden geruimd met 't aanbod, om op eigen kosten een los blad te laten drukken, teneinde dit in 't volgend no. van „Meisjesleven“ te laten leggen, dat ligt buiten mijn verantwoording. Tusschen haankjes: K. had mijn repliek niet gezien, en ik had beloofd geheel „in den toon“ te zullen blijven.

Deze dingen vermeld ik even, om niet den schijn op mij te laten rusten, die J. L. op mij laadt, alsof 'k juist A. W. alleen repliceerde. Ons ontbreekt de tijd, hieraan nog iets toe te voegen over Christelijke kunst. Misschien later, wanneer de redactie ruimte disponibel heeft.

W. W. Bouwhuis.

Slot der discussie.

Vragenbus.

Vraag 14 a. Blijft de regeling van het Herh. voor den cursus 1920—1921 dezelfde als tot dusverre, en moet ik het bestaande model invullen b.v.: De cursus loopt van 1 Nov. 1920—1 Maart 1921?

b. Hebben we voor dien cursus dus nog niets te maken met de bepalingen betreffende het vervolgonderwijs? (Alles in de veronderstelling, dat de nieuwe wet eerlang wordt aangenomen en door H.M. bekrachtigd!)

Antwoord vraag 14 a. Voorloopig ja. b. Voorloopig neen. G. B.

vasthield op weg, terwijl het geliefde kasteel reeds in vlammen opging, zoodat het schijnsel drie lange schaduwen wierp op den weg, die voor ons lag.

Wij werden in een eenvoudige woning gehuisvest, dicht bij de pastorie, waar de nieuwe geestelijke zijn penaten had.

Overal in het rond, waar de troep misdadigers zwierf, hadden brandstichtingen plaats.

Nu onze dorpelingen van hen bevrijd waren, was toch hun toorn niet gestild. De oorzaak van hun buitensporigheden was eerder verdwazing dan slechtheid. Langzamerhand giste het bederf in hen voort. Aanhoudend hadden er inhechtenisnemingen plaats. Elk lasterpraatje bleek voldoende te zijn om iemand te beschuldigen, waardoor zij weder een slachtoffer machtig werden. Uit een zolderraampje keken Gilberte en ik er dikwijls naar.

De veldarbeid werd gestaakt en benden landbouwers liepen de omstreken af om te plunderen en te rooven.

De gewoonten, die zij in anderen veroordeelden, namen zij op de belachelijkste manier ter wereld aan. Ik heb hellevegen gezien, die zich geblanket hadden onder het voorwendsel, dat de gelijkheid van alle burgers haar het recht gaven dit te doen en onder verwarde, gepoederde pruiken zag men de afschuwelijkste gelaats-trekken geblanket.

Gilberte treurde daarover niet. Zij begreep dit tragisch gebeuren niet. Daar zij niets te doen en als jong meisje gaarne iets te kijken had, vermaakten haar al die vertooningen.

(Wordt vervolgd.)

Vraag 15 a. Wie kan mij opnoemen een boek met geschikte vertellingen voor de laagste klassen?

b. Wie der collega's kan mij in „De Sch. m. d. B.” zijn ervaringen eens mededeelen met het „Zaakonderwijs” in de laagste klassen? En als hij er succes mee heeft, verzoek ik vriendelijk, mede te deelen, hoe dit in zijn school ingericht wordt.

Antwoord vraag 15. Gaarne zullen wij de inlichtingen van de collega's afwachten en met dank plaatsen.

a. Ons zijn bekend: Aangename Uurtjes, C. v. Krieken, Het Vertelsluurtje, van Hinse en Stamperius. Beide neutraal. G. B.

Ingezonden Stukken.

(Buiten verantwoordelijkheid der Redactie.)

Den Weled. Heer I. SNOEK.

Weled. Heer,

Met genoegen las ik uw artikel over Pul. Tot mijn grooten spijt was mij niet alles even duidelijk. Er rezen vragen bij mij op. Mag ik U nu om een oplossing vragen? Niet kritiek, maar belangstelling in het onderwerp doet mij zoo doen.

U geeft als jaartallen bij Salmanasser III op: 860—826 (bldz. 147), en schrijft, dat hij regeerde tijdens Achab. Nu meende ik, dat Achab regeerde 918—897 (zie Bijbelsch Handboek). Hoe moet ik dat rijmen?

U laat Tiglath Pileser III regeeren 745—727 (bldz. 146), en vereenzelvigt hem met Pul. Volgens 1 Kon. 15:19, 20 regeert Pul tijdens Menahem. Maar deze regeert 771—760 (Bijbelsch Handboek). Al weer, hoe moet ik dat rijmen?

Voorts zegt U op bldz. 147, dat Menahem de hulp van Assyrië kocht voor 10000 talenten zilver. Zeker een drukfout? (Zie 2 Kon. 15:19.)

Dan beschrijft U de politiek van Peka (is Pakah een drukfout?) Heeft U die uit het Bijbelsch verhaal opgediept? Speciaal zou ik dan wel willen weten, waar er gesproken wordt van een coalitie tegen Assyrië.

Werd er een Egyptische volksplanting in Elath gevestigd? Hoe weet U dat? Ik lees in 2 Kon. 16:6 van een Syrische volksplanting.

Waar leest U, dat tenslotte Syriërs, Edomieten en Filistijnen gezamenlijk tegen Jeruzalem optrekken?

Was Tabeal zelf de ledepop of zijn zoon? Jes. 7:6. Volgens bldz. 148 had Achab ook te strijden tegen een ontevreden partij in de hoofdstad? Mag ik van U vernemen, waar U dat ergens leest?

In uw beschrijving van de expeditie van Tiglath Pileser vermeldt U o. a., dat hij Ammon, Moab en de Filistijnen onderwerpt, terwijl hij Damascus belegert. Al weer wilde ik wel vernemen, waar dat te lezen is. U laat Damascus belegeren van 734—732. Steunt dat op Jes. 8:4? Kloppen die jaartallen met de regeering van Peka: 759—739 (Bijbelsch Handboek)?

Waaruit weet U, dat Hosea Peka gedood heeft met goedvinden van Assur?

Aan het slot van uw artikel geeft U op: Sargon 722—705. Die heeft dan zeker Samaria ingenomen in 721. Maar hoe komen die jaartallen overeen met den tocht van Sanherib in 713 tegen Juda?

Hoogst dankbaar zal ik U zijn, als U op deze vragen een antwoord zoudt willen geven. Wellicht kunt U er in „De Sch. m. d. B.” op terugkomen.

Meteen breng ik U mijn verzoek over, een lijst te hebben van de Assyrische koningen, liefst naast die van Juda en Israël. Tot heden heb ik er tevergeefs naar uitgezien. Als men de gegevens daarvoor hier en daar verzamelen moet, stoot men al spoedig op verschillen, omdat de eene schrijver andere gegevens gebruikt dan de andere. Vandaar wellicht ook de verschillen in de vragen, hierboven vermeld.

Mag ik U bij voorbaat danken voor de moeite.

Uw dw. dr.,

D. ZWIEP Dzn.

Rotterdam, 6-9 '20. Vierambachtstraat 40a.

„Bethanië”, Chr. Rusthuis te Lunteren.

Geachte Redactie,

Ge wilt me nu wel een plaatsje gunnen voor de inlichtingen, die ik in het nummer van 5 Augustus '20 toezegde aan den heer J. L.

Ik zal zoo volledig, maar toch ook zoo kort mogelijk zijn. Daarom geef ik slechts terloops rekenschap van mijn woorden, dat ik „de wijze waarop gij inlichtingen zocht niet bewonder, noch den toon van uw schrijven”.

Wat het eerste aangaat, heb ik mij verbaasd, dat ge in uw blad een oproeping plaatste „aan hen, die het weten konden”, maar die misschien juist geen van allen uw blad lazen, waardoor ge dus de grootste kans beliep in 't geheel geen antwoord te krijgen, terwijl ge door een eenvoudig briefkaartje aan mijn adres zeker van uw zaak waart geweest. Ge waart er dan ook bewaard voor gebleven, wantrouwen te zaaien, en als uw inlichtingen, die ik u gaarne verschaft had, uws inziens niet bevredigend waren geweest, hadt ge altijd nog de alarmklok kunnen luiden. Ik qualificeer die handelwijze niet nader. Ik heb er volstrekt geen behoefte aan. Daarom zeg ik ook mijn meening niet over den toon van uw schrijven. Maar wel stel ik vast, dat, waar iemand door de liefde van Christus gedreven een oproeping tot oefenen van weldadigheid doet uitgaan, dat aandringende door te herinneren aan enkele woorden van den Christus, en gij dan den euvelen moed hebt zulk een oproeping schamper een „kattebelletje” te noemen en heel den opzet „zoo'n gevalletje” — dat gij daarmee niet alleen die persoon bitter hebt gegriefd, maar ook, naar mij uit veler getuigenis bleek, een wapen gehanteerd, waarmee ge uzelf hebt gewond.

Ge herinnert wel aan het spreekwoord „over de smaken valt niet te twisten”, maar in gezelschap van normale personen geldt nog altijd bitter voor bitter, en zoet voor zoet, en als er iemand is die daaromtrent een andere meening verkondigt — ja inderdaad met zulk een persoon twist men dan niet!

Wilt ge nu een antwoord op uw vraag: wat is dat Rusthuis? dan moet ik u even wijzen op den oorsprong van de plannen om een Rusthuis op te richten. Vóór enkele jaren was het voor mijn gezin, naar medisch advies, noodzakelijk het lage Hollandsche polderland voor het gezonde Gelderland te verwisselen. Niet zoodra was ons dat bekend of aanstonds werd de weg „daartoe gebaad”. Dat stemde — kan het verwonderen? — tot oprechte dankbaarheid, vooral als we zagen op zoovelen, voor wie luchtsverandering ook zoo noodzakelijk was, maar die, niet het minst door finantiële omstandigheden, daartoe niet in staat waren. En dit laatste klemde nog te meer, omdat ons toen juist een paar van zulke gevallen in onze onmiddellijke nabijheid bekend waren.

De gedachte kwam toen op: zou het niet op onzen weg liggen zulken personen hulp te bieden; zouden we ons huis niet voor hen kunnen open stellen, zoodat ze althans eenigen tijd van rust en frissche lucht zouden kunnen profiteren.

De moeilijkheden aan dat plan verbonden werden terdege gevoeld en onder de oogen gezien, maar toch werd ten slotte in bovenbedoelden geest besloten. De moeilijke tijdsomstandigheden, die spoedig daarop volgden, werkten echter niet mee. Denk aan de rantsoeneering!

Zoo bleef het bij de plannen. Toidat vóór enkele maanden door mijn echtgenoot het besluit genomen werd naar Lunteren te vertrekken. Naar het bij uitstek gezonde, schoone L., dat zoo door zwakken en herstellenden gezocht wordt! Geen wonder, dat ik mij dadelijk opmaakte, om nu de oude, maar nog niet vergeten plannen te verwerkelijken!

Hier hebt ge een kijkje op den oorsprong van het Rusthuis „Bethanië”.

Weet ge, hoe ik dat Rusthuis met 'toog daarop heb hooren noemen?

Het dankoffer van een beweldadigde.

Ge moogt zelf beoordeelen in hoeverre dit juist is.

Door dit bovenstaande is nu ook reeds aangegeven de wijze, waarop het Rusthuis denkt te werken. Het is niet opgezet als een winstgevend zaakje. Daar zit niet het minste winstbejag achter. De echtgenoot van de Directrice bezit uit anderen hoofde voldoende inkomsten om zijn gezin te onderhouden. Daarom ontvangt de Directrice in het geheel geen salaris. Zelfs stelt ze, totdat er bij evenwelke groei plaatsruimte te kort komt, haar woning geheel kosteloos ter beschikking van het Rusthuis. Het doel is alleen zoo

Orgaan

van het

Gereformeerd Schoolverband.

Het adres der Redactie voor dit gedeelte is
bij J. VAN DER WAALS, Nijkerk o. d. Veluwe.

Het e. v. nummer verschijnt D. V. 18 Nov. a. s.

Individuele en Sociale Opvoeding.

III.

Na het begrip der individueele, dient dat der sociale opvoeding te worden vastgesteld; maar hieraan zijn eigenaardige moeilijkheden verbonden, waarvan de eerste al terstond gelegen is in den naam zelf, waarmee deze opvoeding omschreven wordt.

Het woord sociaal komt van het Latijnsche woord socius, dat in het algemeen iemand aanduidt, die met een ander of anderen in vereeniging, in gemeenschap leeft, of met hen ergens deel aan heeft. Een socius is een maat, makker, kameraad, gezelschap, bondgenoot, deelnemer, compagnon. Daarvan zijn dan verder vele andere woorden afgeleid, zooals socialis, gezellig, maatschappelijk, gemeenschappelijk, en societas, gezelschap, vereeniging, genootschap, maatschappij enz.

Welke gemeenschap heeft men nu op het oog, als men van sociale opvoeding spreekt? Er zijn zoovele gemeenschappen en gemeenschapsvormen onder de menschen, dat deze vraag werkelijk niet overbodig is. In hoofdzaak kunnen deze gemeenschappen in twee groote groepen onderscheiden worden; sommige komen door vrije vereeniging tot stand en berusten op eene wilsdaad; andere zijn organisch van aard en nemen ons terstond bij onze geboorte in zich op. Tot de eerste behooren alle vereenigingen, genootschappen, die in den nieuweren tijd in zoo grooten getale voor allerlei doeleinden werden opgericht, en waarvan sommige ook nog wel den naam van maatschappij dragen, zooals bijv. de maatschappij van letterkunde, van liefdadigheid, van kunsten en wetenschappen enz. Maar andere samenlevingen, gemeenschappen, maatschappijen komen niet door vrije toetreding tot stand, maar komen organisch uit het leven zelf op, zooals het huisgezin, de kerk, de staat en de maatschappij in den engeren zin van dat woord. Hier wordt men niet lid van door een eigen wilsdaad, maar is er lid van door geboorte. Elk mensch wordt uit de gemeenschap zijner ouders, in een gezin, in eene bepaalde samenleving, onder een bepaald volk, in een bepaalden staat geboren.

Welke van al deze gemeenschappen wordt nu bedoeld, als men van sociale opvoeding spreekt? Ook al laten we de eerste groep van gemeenschappen buiten rekening, dan blijft nog twijfelachtig, althans ten aanzien van het woord op zichzelf, welke gemeenschap de sociale opvoeding op het oog heeft, het huisgezin, de kerk, de maatschappij, de staat, of misschien die alle tezamen. Want bijv. de opvoeding in en voor het gezin, en evenzoo die in en voor de kerk is eene sociale opvoeding bij uitnemendheid. En het zou al heel onsociaal zijn, als men bij de sociale opvoeding deze gemeenschappen uitschakelde.

Toch gebeurt dit menigmaal; de naam sociale opvoeding heeft door het gebruik in den regel eene veel engere beteekenis verkregen. Men denkt daarbij in het minst niet aan de kerk, en ook niet zoozeer aan het gezin en den staat; eene opvoeding, die deze laatste gemeenschap vooral op het oog heeft, ontving zelfs een eigen naam, dien van staatsburgerlijke opvoeding. En

zoo blijft er voor het begrip der sociale opvoeding niet anders over dan dat van eene opvoeding voor die menschelijke samenleving, welke gewoonlijk met den naam van maatschappij in engeren zin wordt aangeduid.

Maar deze naam is alles behalve eenvoudig en duidelijk. Hij kan wederom in eene ruimere en in eene engere beteekenis genomen worden. Men gebruikt het woord in zeer ruimen zin, als men bijv. spreekt van eene Grieksch-Romeinsche, Indische, Christelijke, onbeschaafde of beschaafde maatschappij; en men geeft er een veel engere beteekenis aan, als men met dat woord die samenleving aanduidt, welke als het ware tusschen het gezin aan de eene en den staat aan de andere zijde instaat, en in allerlei verhoudingen en verbanden (families, geslachten, standen, klassen, beroepen, belangen enz.) tot uiting komt. En dikwerf neemt men het woord dan nog weer in enger zin, als men in deze veelvormige maatschappij vooral het oog vestigt op de economische verhoudingen, en dus bij voorkeur of zelfs uitsluitend aan het stoffelijk maatschappelijk leven denkt. Zoo spreekt men gewoonlijk van de maatschappij in boeken over economie. Maar het is duidelijk, dat, hoe belangrijk de verhoudingen der menschen tot de stoffelijke goederen ook zijn mogen, die tot de geestelijke goederen toch van nog grooter beteekenis zijn. Zooals het leven meer is dan het voedsel, en het lichaam dan de kleeding, zoo is de ziel meer dan het lichaam, en de geest meer dan de stof. We nemen daarom het begrip der maatschappij ruimer op, dan gewoonlijk in de economie geschiedt, en verstaan er onder die samenleving der menschen, welke op de samenwerking van alle vermogens, gaven en krachten berust, en de voortbrenging, verdeling en genieting van allerlei geestelijke en stoffelijke goederen zich ten doel stelt.

In dezen zin is de maatschappij zoo oud, als de menschheid; zelfs kan er naar analogie van een zeker maatschappelijk samenleven bij de dieren gesproken worden als bijv. bij bijen, mieren, kevers, enz. Het eerste menschelijk gezin vormde dan ook eene kleine samenleving, die reeds in het bezit van allerlei stoffelijke en geestelijke goederen was; en geen menschelijke gemeenschap is denkbaar, die daarvan ten eenenmale verstoken zou zijn. Cultuurlooze volken in eigenlijken zin zijn er immers ook niet; zelfs de onbeschaafde stammen hebben altijd nog eenige elementen van beschaving bewaard. Maar dit neemt natuurlijk niet weg, dat de maatschappij zich vervormt, naarmate de cultuur toeneemt, en met name zijn wij in de laatste eeuwen van eene ontwikkeling en uitbreiding getuige geweest, welke die van alle vroegere maatschappelijke samenlevingen zeer verre overtreft. Staat en kerk zijn achteruit gezet; overal dringt zich de maatschappij op den voorgrond; zij is met al haar ingewikkelde verhoudingen het groote probleem van den nieuweren tijd.

Onze sociale ontwikkeling heeft in de negentiende eeuw eene geweldige reactie in het leven geroepen tegen het individualisme, dat heerschappij voerde in de achttiende eeuw. In de dagen der romantiek verheugde men zich in de autonomie van den mensch, in het onbepaalde recht der vrije subjectiviteit; maar de daarop volgende periode liet wel zien, dat de mensch toch tevens een door en door afhankelijk wezen was. Het nationalisme, dat tijdens en na de Napoleontische heerschappij herleefde, maakte de volkseenheid tot eene onweersstaanbare macht. De buitengewone vermeerdering en verbetering der verkeersmiddelen bracht allerlei volken en culturen met elkander in aanraking, nam de afstanden weg en wischte de grenzen uit. De ontwikkeling der industrie dreef eerst de arbeiders, straks ook de patroons tot elkaar; alleen was men machteloos, slechts in vereenigingen en bonden kon men zich staande houden, dwingend optreden en de overwinning behalen. En — om niet meer te noemen — evolutie- en erfelijkheidsleer, sociologie en sociale wetgeving stellen alle als om strijd

de afhankelijkheid des menschen van zijne omgeving in het licht; het individueele, het kenmerkende wordt voorbij gezien; alles streeft naar gelijkheid, naar eenvoudigheid, zoodat deze niet ten onrechte de vloek van het moderne leven kan worden genoemd.

Onder invloed van deze machtige beweging is men ook van sociale opvoeding gaan spreken. Men verstaat er zeer in het algemeen onder, dat de mensch niet in de eerste plaats tot individu, persoonlijkheid, karakter, maar voornamelijk of zelfs geheel tot lid der gemeenschap moet worden opgevoed. Dat is hij van het eerste oogenblik van zijn bestaan af, dat blijft hij zijn gansche leven door, en zóó behoort hij door den opvoeder voortdurend beschouwd en behandeld te worden.

Bavinck.

Uit de School geklapt.

Besturen en Onderwijzers.

„Wel, mijnheer, vroeger stond U bij de onderwijzers nog al in een goed blaadje, maar sedert U de laatste salarisactie hebt afgekeurd, is het anders geworden.”

„Daar is wel wat van aan, maar 'tis niet helemaal juist. Het gaat in de onderwijzerswereld precies als overal elders: enkele ontevreden roepen en schreeuwen, zodat men meent, dat er een heel leger achter staat, maar de grote massa blijft thuis en houdt zich stil. Slechts enkelen schrijven in de kranten; een heel klein deel ener vereniging komt op de vergadering; wat die mensen schrijven en zeggen, klinkt naar buiten, terwijl de overigen zich stil houden. Dat heeft al heel wat kwaad gedaan en het doet nog veel kwaad, maar het schijnt niet te veranderen. Zoo weet ik stellig, dat heel veel onderwijzers de laatste salarisactie met mij ten sterkste afkeuren. Uit particuliere brieven en gesprekken heb ik het vernomen, dat ook zij het verkeerd vonden om op Woensdag na Pinksteren met vele honderden een ovatie te brengen aan Dr. de Visser in Wassenaar voor die mooie salarisregeling en dan een paar weken later weer een nieuwe salarisactie op touw te zetten.”

„Dat ben ik ook met U eens, maar 't zou toch wel goed zijn als U over die dingen nog eens schreef, want U wordt beslist verkeerd beoordeeld.”

„Dat laatste is niet te voorkomen: wie aan den weg timmert, heeft veel bezichts. Daarbij komt, dat ik nu eenmaal heel moeilijk in een gareel kan lopen: noch in een partijgareel, noch in een vereenigingsgareel. Het gevolg daarvan is wel geweest, dat ik soms van twee kanten tegelijk er van langs kreeg. Dat is niet prettig, maar 'k heb er tegenwoordig weinig last van, omdat ik ervaren heb, dat ik in veel van die zaken toch gelijk krijg. En 'tis mij, voor zoover ik mijn gevoelen kan vertrouwen, toch inderdaad om de zaak te doen en niet om een persoon, ook niet om mijn eigen persoon. Daarom kan ik rustig afwachten tot de tijd rijp is. Zo ook nu: ik denk er wel over om nog eens over die dingen te schrijven, maar dan moet eerst de storm bedaard zijn. Er is van weerszijden gezondigd, want ook de besturen gaan niet vrij uit. En toch is samenwerking tusschen besturen en onderwijzers meer dan ooit nodig. De nieuwe wet geeft wel de lang verwachte gelijkstelling en de politieke schoolstrijd is daarmee uit. Maar tegelijker tijd is de vrijheid van onderwijs voor ons op allerlei wijze bekort. Zal er in de toekomst nog iets van onze bijzondere school terecht komen, dan moet de band tussen onderwijzers en besturen versterkt worden en niet verzwakt. Voor dat laatste bestaat heel groot gevaar, nu de onderwijzers financieel onafhankelijk zijn van de schoolbesturen.”

„Nu, mijnheer, denk er nog eens goed over en wacht vooral niet te lang met te schrijven: velen verlangen naar opheldering.”

Een gesprek als het bovenstaande heb ik in de laatste weken nog al eens moeten voeren en 'k geloof, dat het nuttig kan werken om nu eens enkele artikelen te schrijven over „besturen en onderwijzers.” Natuurlijk ga ik niet nog eens zeggen, wat door anderen reeds gezegd is. Ik mag veronderstellen, dat in dezelfde kringen, waar deze artikeltjes gelezen worden, ook de referaten van het Gereformeerd Schoolverband alle bekend zijn; niet alleen, wat de titels betreft, maar ook wat de inhoud aangaat. Meer in 't bijzonder denk ik hier aan nummer 2 der uitgaven: „Schoolbesturen en onderwijzers” door Dr. J. Woltjer. Mocht iemand dit nog niet gelezen hebben, dan moet hij het alsnog doen, want daar is dit onderwerp principiëel bekeken, terwijl ik het meer hoop te bezien uit het oogpunt der praktijk.

Nu zijn er altijd mensen, die moeilijk kunnen wachten tot een ander is uitgesproken en daardoor gevaar lopen te bestrijden, wat niet bestreden behoeft te worden. Daarom wil ik ditmaal eerst een schema geven van de onderwerpen, die ik achtereenvolgens ter sprake denk te brengen.

'Tis mijn voornemen eerst iets te schrijven over de achting, die een onderwijzer genoot in de tijd, die achter ons ligt, en over de achting, die hij nu geniet. Vervolgens hoop ik aan te tonen door welke oorzaken die achting, meer in 't bijzonder voor de Christelijke onderwijzers in de laatste tijden er niet op is vooruit gegaan. Dan kom ik tot de bestuursgebreken, om daarna de middelen aan te wijzen, die m.i. moeten aangewend worden om tot verbetering te komen. Daarbij komen vermoedelijk de kerkelijke betrekkingen, zoals ze in de wet genoemd worden, ook aan de orde.

Zoals men ziet, zal er stof genoeg verhandeld worden en 'k verwacht vooral ditmaal niet, dat men het algemeen met mij eens zal zijn. Dat behoeft ook niet; als ik mag zien, dat die onderwerpen aanleiding geven tot bespreking, tot kalme bespreking, waarbij het over zaken gaat en niet over personen, heb ik mijn doel bereikt en zal ik ervan overtuigd zijn, dat ik niet tevergeefs geschreven heb.

Wirtz.

Uit het leven van het Verband.

In memoriam Met innig leedwezen over het ver-
Ds. J. C. Sikkel. scheiden van Ds. Sikkel moet een woord van dankbare herinnering gewijd worden aan wat hij voor het Gereformeerd Schoolverband geweest is. Met groote waardeering is hij velerwegen in de Christelijke pers herldacht, in eerlijke oprechtheid, zonder vleierij, met aanwijzing zelfs zijner zwakke punten, in het besef, dat een man van beteekenis ons ontvallen is, die brandde van ijver voor de eere Zijns Gods en die gewoekerd heeft met de schoone gaven, waarmee de Heere hem gesierd had.

Ook het Gereformeerd Schoolverband heeft in de liefde van zijn hart gedeeld. Zelf in zijn vroegeren tijd onderwijzer geweest zijnde, verstond hij de moeilijkheid, maar ook de heerlijkheid en de groote beteekenis van het schoolwerk. De levenskracht van het Gereformeerd beginsel kennend, wijdde hij gaarne een deel zijner krachten aan de Gereformeerde school. En zijn sociaal gevoelen deed hem beseffen, dat die school niet gedragen moest worden door een vereeniging van voorstanders, maar dat de scholen zichzelf

tot een verband moesten organiseren. Toen dan ook op initiatief van de Vereeniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs in 1906 pogingen werden aangewend om te komen tot stichting van een Schoolverband, waarbij de samenroepende vereeniging zou komen te verdwijnen, nam hij een werkzaam aandeel in de stichtingsvergadering. Nu hoor ik hem zeggen, hoe we niet rusten moeten, voor we alle vogels (de Gereformeerde scholen) in de kooi gelokt hebben. De vergadering, onder den invloed van zijn woord, koos hem mede in de Commissie van Uitvoering en het lot wees hem daarin de laatste plaats in de rij voor de aftreding aan, zoodat hij tot 1913 zitting had. Als tweede voorzitter verving hij in 1908 een tijdlang Dr. Bavinck tijdens diens reis naar Amerika, en leidde ook in dat jaar de Algemeene Vergadering. Bij het aftreden van Dr. Bavinck in 1911 volgde Ds. Sikkel hem als voorzitter op, tot ook hij in 1913 moest aftreden. Maar reeds in 1914 verkoos de vergadering hem weer in de Commissie van Uitvoering. Toen Dr. Bavinck na zijn tweede zittingsperiode in 1919 weer aftrad en ook bij de laatste moderamenverkiezing in 1920 drong de Commissie er bij Ds. Sikkel op aan het voorzitterschap te aanvaarden, waarvoor hij allereerst aangewezen was, maar zijn gezondheid liet hem toen reeds niet toe om aan dien aandrang gehoor te geven.

Eenmaal diende hij ons als referent met zijn verhandeling over: Hoofden van scholen en hun mede-onderwijzers. De titel gaf alreeds zijn ligging aan. En meermaals mochten we van zijn adviezen genieten. Op de algemeene vergaderingen vroeg hij alleen het woord, als hij iets te zeggen had. Maar dan ook kon hij zeker zijn van het oor der vergadering te hebben. Zoo ging het ook in de vergaderingen der Commissie van Uitvoering. Waar het mogelijk was, streefde hij naar samenwerking met andersdenkenden, maar toch ging daaraan altijd een behoedzaam tasten en voelen vooraf, of het Gereformeerde beginsel ook in gevaar kon komen, en indien ja, dan zocht hij in isolement zijn kracht. Zijn immer principieele, heldere, zakelijke adviezen zullen we noode in dien kleinen kring missen.

De laatste maal vergaderde hij met de Commissie op 2 Juni. Daar kwam 't schrijven aan de Generale Synode in zake een catechetisch leerboek ook voor de scholen ter tafel, door hem als voorsteller op verzoek van den voorzitter geconcipeerd. Ongewijzigd, ja zonder eenige opmerking of discussie, werd het overgenomen.

Op verzoek der Commissie vertolkte Dr. Dijk op Zaterdag 21 Augustus aan zijn groeve de gevoelens van weemoed en dankbare herinnering, die in het Gereformeerd Schoolverband leven.

We danken in den mensch Gode, uit Wjen alle gaven zijn. We zijn erkentelijk voor wat Ds. Sikkel deed en zooveel anderen, wier levenstaak niet allereerst op het terrein der school ligt, voor die school en voor het Gereformeerd Schoolverband nog doen. We zien er in de gunste Gods over onzen arbeid. We eeren er hen om en hebben hen lief. We treuren, als de Heere ze ons ontnemt. Maar ook bij het verlies van hen blijven we ons vastklemmen in onze hope aan den levenden God, die zijn werk niet zal begeven en nachtig is nieuwe arbeiders in Zijn wijngaard uit te stooten.

Met zorg vervult ons ook het bericht omtrent de ernstige krankheid van Dr. Bavinck, die wel geen lid meer is der Commissie van Uitvoering, maar wiens wakend oog over ons Gereformeerd onderwijs we niet gaarne zouden missen. Laat er van zijn talrijke vrienden een ernstig gebed tot den Heere opgaan, dat Hij hem in zijn krankheid met Zijn genade en geest moge ondersteunen, hem ons moge sparen. Doe de Heere hem in zijn krankte Zijn lieflijke nabijheid genieten en doe Hij hem ervaren, dat er gemeenschap der heiligen is.

Prijsvraag.

Vóór den gezetten tijd, 31 Juli, kwamen er twee antwoorden in op de uitgeschreven prijsvraag over de Leer der zielsvermogens, respectievelijk onder de kenspreuk: „Anima ineffabilis” en „..... and to build his bridge, as we all do, whether consciously or unconsciously. If it breaks down, we build it a gain”, die beide in handen der Jury gesteld zijn. In hoeverre het overlijden van Ds. Sikkel en de ziekte van Dr. Bavinck, beiden lid der Jury, vertraging in de uitspraak zullen brengen, kan ik op 't oogenblik niet beoordeelen.

Nieuwe Scholen.

Door de toetreding van Enumatil, Ferwerd (hoofd A. van Kalken) en Oudeschip (Roodeschool) is 't getal aangesloten scholen tot 276 geklommen.

Gefixeerde

We leven in afwachting van de **salarissen.** gen, die komen zullen. Ongetwijfeld zal de Eerste Kamer de wet op het Lager Onderwijs aannemen en zal daarop de Koninklijke bekrachtiging volgen. Al weten we dus nu reeds onder welke regeling de school straks zal staan, toch worden met belangstelling de verschillende Koninklijke Besluiten tegemoet gezien, die de details moeten regelen. En van die regeling hangt zooveel af. Intusschen de hoofdlijnen staan vast.

Een der hoofdlijnen is, dat door het Rijk aan de schoolbesturen het volledig salaris der onderwijzers wordt vergoed. Dat geschiedt zoo al sinds de wet van 14 Juli 1919. Maar straks wordt er de bepaling aan toegevoegd, dat boven dit bij de wet vastgestelde salaris geen toelage of verhooging mag gegeven worden dan alleen voor bepaalde bevoegdheden of diploma's. Dan is dus het loon naar boven en naar beneden nauwkeurig begrensd. Heel anders dan vroeger. Toen konden de besturen, gemeentebesturen zoowel als schoolbesturen, geven zooveel, als ze zelf wilden, of ook zoo weinig, als de markt maar even toeliet. In die vrijheid werden de gemeentebesturen eenigszins beperkt door het toezicht van Gedeputeerde Staten, maar zulk een toezicht bestond er voor de besturen der bijzondere scholen niet. Van die omstandigheid is misbruik gemaakt in één richting. Over een teveel verhoogen van de salarissen is in den regel niet veel te melden geweest, maar over een te laag houden is wel geklaagd; is bitter geklaagd. Tot de wet het euvel moest afsnijden door een minimum voor te schrijven. En nu komt zij de vrijheid van beweging aan de andere zijde ook afsluiten. Niet omdat er teveel misbruik van gemaakt werd door de salarissen onbehoorlijk hoog op te vijzelen. Maar om een heel andere reden: om concurrentie tusschen bijzonder en openbaar onderwijs te voorkomen, of, zooals 't in de officiële taal heette, om den wille van de bevreeding.

Nu heb ik van de geldigheid van die reden niet veel kunnen snappen. De bevreeding eischt m.i. alleen, dat beide soorten scholen voor de openbare kassen gelijk gesteld worden; dat beide van rijk en gemeente naar dezelfde wettelijke regeling vergoeding ontvangen. Maar de vraag, wat van particuliere zijde daarboven voor een bepaalde school of een bepaald onderwijzer gedaan wordt, heeft met de bevreeding als zoodanig niets te maken. Aanvankelijk neigde dan ook de Minister zelf tot dat standpunt. In de Memorie van Toelichting schreef Z.Exc., nadat hij had aangewezen, dat volgens het stelsel van normalisatie der salarissen de gemeentebesturen noch de schoolbesturen gerechtigd zijn om den onderwijzer een ander traktement toe te kennen dan voor hen in de wet is bepaald: „Dits snijdt echter de mogelijkheid niet af, dat van particuliere zijde fondsen worden gesticht, waaruit, onder voorwaarden, die de stichters wenschen, aan onderwijzers,

hetzij van openbare, hetzij van bijzondere scholen, personeele toelagen worden toegekend". Nu zit hier eigenlijk al een moeilijkheid, een onbillijkheid in. Immers 't wordt een zonderlinge regeling, als een schoolbestuur, dat b.v. het Schoolraadploma wil honoreeren, dit alleen kan doen door een particuliere kas, waarover het qua schoolbestuur niets te zeggen heeft. En als men goed in 't oog houdt, dat de bevrediging alleen eischen stelt voor de gelijkstelling ten opzichte der openbare kassen, zou er redelijkerwijze niets tegen te zeggen geweest zijn, als aan de schoolbesturen vrijheid gelaten was om boven de rijksregeling, natuurlijk uit eigen kas, uit te gaan. Alleen omdat gemeentebesturen, die boven de rijksregeling wilden uitgaan, dit zouden moeten doen uit particuliere kassen, te hunner beschikking gesteld, en ze daardoor in een andere positie zouden gekomen zijn, dan de schoolbesturen, die 't uit eigen kas zouden kunnen doen, alleen daarom zou er iets voor te zeggen zijn geweest, dat ook de schoolbesturen ter wille der bevrediging aan banden zouden gelegd zijn.

Hadde er maar zulk een milde geest van onbevangenheid in de Kamer geheerscht! Eilacy, de Linkerzijde dacht er anders over. De openbare school moet het model zijn. De bijzondere moet haar geen concurrentie kunnen aandoen, al maakt zulks dan ook een belemmerenden maatregel voor de openbare school zelf noodzakelijk. Voor openbare en bijzondere geldt nu gelijkelijk de bepaling, dat het traktement alleen kan verhoogd worden voor 't bezit of gebruik van 'een niet-wettelijk diploma of bij de aanwijzing als plaatsvervangend hoofd. Hoe menigmaal zal de praktijk ook voor de openbare school het hinderlijke van deze bepaling doen ervaren, tot schade van het onderwijs. En het heeft me zeer verbaasd, dat niet de heele Rechterzijde als een man positie gekozen heeft tegen Links en gezegd heeft: regel het zoo voor de openbare school, indien ge wilt, maar van de bijzondere school blijft ge af met uw beperkende bepalingen, die alleen in uw brein iets met de bevrediging te maken hebben. De zaak moet toch in zichzelf al bedenklijk zwak zijn, als ze door zoo'n maatregel moet beschermd worden.

Het staat dus nu zoo, dat de salarissen gefixeerd zijn, naar boven en naar beneden vastgesteld, behoudens de enkele afwijkingen, boven genoemd.

Onderwijzer ambtenaar. Maar daardoor en doordat de salarissen geheel door het rijk betaald worden, ontstaat er een gevaar voor de verhouding van den bijzonderen onderwijzer tot zijn bestuur. De band tusschen beide kan er op bedenkelijke wijze door verzwakt worden. Zoo licht kan de onderwijzer in het Rijk zijn betaalsheer gaan zien, met wien hij ten slotte meer gaat rekenen dan met zijn bestuur. Symptomen van dat gevaar zijn al gezien, toen bij de salarisactie de onderwijzers zich niet tot de besturen, maar tot de regeering gingen richten. En de regeering heeft dezelfde neiging getoond, toen het de duurtetoelagen niet aan de besturen ter beschikking stelde, opdat dezen ze aan de onderwijzers konden uitkeeren, maar ze regelrecht door de betaalmeesters aan de onderwijzers deden toekomen. De duurtetoelag is wel eens door den kommissie bij de onderwijzers aan huis gebracht. Ik geef toe, 't ging zoo makkelijker, maar de juiste verhouding heeft er door geleden. Dat gevaar is dan ook wel ingezien en aldus gekwalificeerd, dat de bijzondere onderwijzer dreigde staatsambtenaar te worden.

Nu waag ik er me niet aan 't begrip ambtenaar taalkundig te gaan definiëren. Houd ik me aan de eenvoudige omschrijving: „iemand, die een ambt of post bekleedt, waartoe hij door het openbaar gezag is benoemd", dan past die term niet op den bijzonderen onderwijzer, die gelukkig nog niet door de regeering, maar door het schoolbestuur benoemd wordt, al moet er ook overleg met de autoriteiten gepleegd worden.

Maar de spraakmakende gemeente weet wel, wat het met die kwalificatie bedoelt. Ze heeft waargenomen, dat er in den regel weinig aanraking is tusschen den ambtenaar en het openbaar gezag, dat hem benoemde; dat hij meer om de gunst werft van zijn superieur, dan van den kring, die hem aanstelde. Daardoor dreigt de goede houding vertroebeld te worden. Natuurlijk, dat behoeft niet. 't Is er geen noodwendig gevolg van. En tal van ambtenaren verrichten hun werk in een diep zedelijk plichtsbesef, zeer consciëntieus. Maar toch door omstandigheden, ik en weet niet welke, is 't ook wel anders en gaat 't wel eens zoo: als mijn chef maar niets te reclameeren heeft, dan ben ik voldaan.

Welnu, zoo iets ducht men ook voor den bijzonderen, met name voor den Christelijken onderwijzer. Straks, denkt men, komt hij onder de nieuwe wet telkens met den inspecteur en met burgemeester en wethouders in aanraking. Want al zullen met name de laatsten bij de verrekking der exploitatie zich met de besturen in verbinding moeten stellen, de onderwijzers, en met name de hoofden, zullen toch telkens vlak achter de coulissen staan. En dan, vreest men, komt er licht een verkeerde plooi. Dan rekent de onderwijzer meer met B. en W. dan met zijn bestuur.

Inderdaad, dat euvel dreigt. En het moet bij den wortel afgesneden. Maar daartoe is het noodig, dat beide, besturen en onderwijzers zich de juiste verhouding bewust blijven en er naar streven, die goede verhouding te bewaren. Het moet helder ingezien worden, dat niet alleen naar theoretische opvatting, die in de praktijk van 't leven zoo weinig meetelt, maar ook naar de duidelijke terminologie van de wet HET BESTUUR DE EENIGE BETAALSHEER BLIJFT.

Art. 97 zegt zeer juist: Over elk dienstjaar VERGOEDT het Rijk aan de besturen der bijzondere scholen de jaarwedden der hoofden en onderwijzers. Tusschen het Rijk en het schoolbestuur bestaat er een contract. Het Rijk zegt: „gij benoemt onderwijzers en betaalt ze. Bij die betaling zijt ge aan bepaalde voorwaarden gebonden. Houdt ge die voorwaarden, dan vergoed ik U het volle salaris". Dat het bestuur hierbij de eerste in rangorde blijft, volgt ook hieruit, dat het voor ziekten en militieverlof naar eigen inzicht bepalingen kan maken, die het Rijk eerbiedigt.

We moeten dus vasthouden, dat de besturen de betaalsheeren blijven en dat de vergoeding van het Rijk niet aan de onderwijzers, maar aan de school ten goede komt, zij het ook al in dien zin, dat de school daardoor haar onderwijzers volledig kan salarieren.

Natuurlijk zijn we er met het vasthouden aan die opvatting alleen niet. Maar het is toch een eerste voorwaarde om een dreigend insluipsel te keeren. En is de goede verhouding er, dan hebben beide, besturen en onderwijzers, er naar te streven, ze te bestendigen.

Laten daarom de besturen toch niet vertragen in nauwgezeten schoolbezoek. Zoo leeren ze hun onderwijzers in hun moeilijk werk beter waardeeren. En laten ze minstens eenmaal per jaar een samenkomst met hun personeel houden. Dat sterkt zoo ongemeen den band. En ook geldelijk zullen ze nog wel wat kunnen doen, o.a. door het diploma-Schoolraad niet te karig te honoreeren. Verschillende besturen hebben in den laatsten tijd uit eigen kas een voorschot gegeven op het rijksvoorschot voor 't verhoogd salaris. Een lofwaaardige daad.

En anderzijds, laten de onderwijzers toonen, dat de bloei der school hun ter harte gaat. Door nauwgezette toewijding. Door huisbezoek. Ook door 't getrouw bezoeken van de districtsvergaderingen van het Verband.

Onderwijzers en besturen, we blijven, geve God, door hechte banden aan elkander verbonden. Geen onderwijzer verkapte ambtenaar.

Van der Waals.

goedkoop mogelijk te werken en de inkomende gelden geheel aan de patiënten ten goede te doen komen. Was het uit winstbejag, och dan kon ik immers met veel minder moeite in het zoo bij uitstek geschikte Lunteren een paar „betalende logés” in huis nemen! Er bestaan Rusthuizen genoeg, doch de meeste zijn voor de gegoeden, die behoorlijk kunnen betalen. Maar Rusthuizen, die uiterst goedkoop werken en daarom zooveel mogelijk de armsten kunnen opnemen, die zelf niet betalen kunnen — daaraan is dringend behoefte. En in die behoefte wil „Bethanië” voorzien.

Nu is maar de kwestie: is dat waar? is dat werkelijk het doel? Is de Directrice niet een sluwe bedriegster, die met vrome praatjes wat geld weet los te kloppen om het dan in eigen zak te doen verdwijnen? Daar komt eigenlijk alles op neer.

Laat ik daarom mogen mededeelen, dat de Stichting op solide beenen staat. Ze hangt maar niet in de lucht. Straks verkrijgt ze bij notariële acte rechtspersoonlijkheid. Voorts werkt de Directrice onder controle van een commissie van 5 hoogstaande mannen, die voor een deel in eigen kring, voor een deel ook verre daarbuiten een goede reputatie genieten. 't Zijn de heeren: C. J. v. d. Broek, lid der firma v. d. Broek en Co., Boomkweekers en Handelaren te Boskoop; Mr. R. van Maare, Advocaat en Procureur te Arnhem, mede-redacteur van het Diaconaal Correspondentieblad; J. Ramp, Administrateur van het opvoedingsdorp „De Glindhorst”, Achterveld (U), uitgaande van de Vereniging tot duurzame verzorging van minderjarigen; W. H. Ubbink, lid der firma B. Ubbink en Co., Doosburgsche IJzer- en Metaalgieterij te Doosburg; Dr. L. Schut, geneesheer te Lunteren.

In deze commissie van controle is echter in de laatste dagen een kleine wijziging gekomen. Het bleek gewenscht, dat Dr. Schut zou optreden als medisch adviseur der Stichting. Z. Ed. treedt nu uit de commissie van controle. Voor hem zal een ander worden aangezocht. Voorts zullen als adviseurs in religieuze aangelegenheden de predikanten der Geref. en Herv. kerk uitgenoodigd worden. Daar beide kerken op dit oogenblik vacant zijn, kon deze zaak nog niet haar beslag krijgen.

De vraag kan nu gedaan worden: maar waarom is dit niet op de prikkarten vermeld? Het antwoord is eenvoudig. Het was de wensch van mijn hart geweest nog dezen zomer vele patiënten te kunnen doen genieten van het Rusthuis. Och, 't is zoo dikwerf waar: Wie spoedig helpt, helpt dubbel. En daarom werden, toen 't besluit om naar Lunteren te gaan genomen was, de prikkarten zeer haastig weggezonden. Onze „Noorsche” zomer is immers zoo spoedig omgevlogen! Voor de commissie van controle waren nog slechts een 3-tal heeren uitgenoodigd, en daar het 't doel was, dat 3-tal tot 'n 5-tal uit te breiden, scheen het meer gewenscht geheel niets dan 'n halve commissie op de kaarten te vermelden.

Ik rekende daarbij op den soliden geest onder onze onderwijzers, die bij eventueelen twijfel wel zou doen besluiten even per briefkaartje te informeren. De kaarten werden immers niet onder pseudoniem of postbusnummer verzonden. Duidelijk stond mijn naam en adres er op te lezen.

Nu is door allerlei oorzaak de opening van het Rusthuis vertraagd. Maar het komt er!

Nog enkele weken en het kan zijn eerste patiënten ontvangen!

En in dit Rusthuis en in elke bede om hulp, die van dat Rusthuis uitgaat, staat een arme discipel van Christus voor u, die o zoo dorst naar verkwikking. En in den naam van zijn Heiland, die immers ook uw Heiland is, vraagt hij een geringe gave van u, al is het slechts een beker koud water.

Zult ge weigeren?

Zult ge hem ledig heen zenden?

Het antwoord is aan onze Christelijke onderwijzers. Maar laat niemand dat antwoord geven voor en aler hij nog eens Math. 25:31—46 overgelezen heeft.

Wat ons aangaat, wij gaan voorwaarts door goed gerucht en kwaad gerucht, verguisd en nochtans blijde. En opdat we nimmer moedeloos worden schrijven we, met een biddend hart, het woord van den apostel in onze banier (1 Cor. 15:58): Zijt standvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere!

Hoogachtend,

Uw dw. om Christus' wille,

Mevr. J. L. JASPERS,

Doosburg, 2 Sept. 1920.

geb. A. J. d. B. 11.

Vacature-Wirtz.

Hooggeachte Redactie,

Het zij me vergund, naar aanleiding van de bestaande vacature in het Hoofdbestuur der V. v. C. O. en O. een kort woord te schrijven tot aanbeveling van de candidatuur-Boot.

Zooals bleek uit het jongste Correspondentieblad, is de heer A. Boot, Hoofd der Geref. School in de Mauritsstraat te Groningen, door de Afd. Leek candidaat gesteld in de vacature-Wirtz. Aan mij werd toen door de Afd. opgedragen, de aandacht der leden in verschillende schoolbladen te vestigen op den heer Boot, vroeger mijn patroon. Op gevaar af, van bij de eerste ontmoeting de beste op humoristische wijze te worden terechtgezeten wegens mijn klappen uit de school, wil ik eenige kwaliteiten van den heer Boot naar voren brengen, die hem, naar ik hoop, een groot aantal stemmen en een plaats in het Hoofdbestuur zullen bezorgen.

De heer Boot is met hart en ziel Onderwijzer — geen „schoolmeester”; is een kostelijk patroon — geen „baas”; is een leider — geen lijder; is man van het woord — ook van de daad; leeft sterk mee met al wat de V. v. C. O. en O. betreft; is geheel op de hoogte onzer organisatie; is man van breede ontwikkeling; is één der voormannen van het Chr. Onderwijs in deze provincie; is daarvoor propagandist als weinigen; is zeer bezet, en zal dus gemakkelijk ook voor den arbeid in het H. B. den tijd vinden; en heeft bovendien nog gebreken, die ik niet zeggen wil, doch die hij zelve zeer wel weet. Ook dat is een aanbeveling.

Met beleefden dank voor de plaatsing, namens de Afd. Leek,

Uw dw.,

M. DUISTERWINKEL Gz.

Geachte Redactie,

In de meeste der aanstellingen van de onderwijzers onzer scholen zal wel de bepaling voorkomen, — vermoed ik — dat bij vertrek de vertrekkende onderwijzer zijn Bestuur drie maanden voor zijn vertrek heeft te waarschuwen. Nu hebben wij, althans reeds een kwarteeuw, deze gewoonte gevolgd, die, dunkt me, onder Christenen vanzelf spreekt: Wanneer het kon, mocht, zoo noodig of desgewenscht, de vertrekkende onderwijzer heengaan vóór, soms ver voor de drie maanden verstrekken waren. Deze gewoonte volgen we natuurlijk nog. 't Is ons overkomen, dat een onderwijzeres — indien de bewuste dit leest, zal ze zeggen: „dat was ik!” — bijna vier maanden na hare benoeming eerst bij ons kwam, want 't Bestuur ten harent schreef ons: „De maand, waarin hare benoeming viel, telt niet mee; is deze verstrekken, dan nog drie volle maanden; dus U krijgt in dit geval uwe onderwijzeres na bijna vier volle maanden.”

Dit is jaren geleden. En nu van recenten datum. Donderdag 26 Augustus spoedde ik mij naar eene plaats in het Oosten des lands, omdat ik dacht, dat daar iets van onze gading te benoemen was. Dit bleek 't geval. De benoemde nam terstond de benoeming aan; ik achtte mij gelukkig, want 't Hoofd daar ter plaatse had mij bijna onmiddellijk bij mijn komst te zijnen huize gezegd: „Ik had hoop uit uw schrijven aan B. (den te benoemen onderwijzer), dat ge eerst de volgende week zoudt komen, en dan natuurlijk na 't ook bij U te vieren Koninginnefeest, dan was 't 2 of 3 September geweest, en ik had een maand langer B. gehouden.” Zoo ongeveer luidde dit deel van zijn onderhoud met mij. Ik leid uit een en ander af, dat het usance was en nog is: waarschuwen drie maanden tevoren, en dan te rekenen drie maanden na verloop van de maand, waarin de benoeming plaats had. Niet ieder onderwijzer echter is 't hierin met mij eens, en vooral niet, die gaarne zoo gauw mogelijk zou wenschen te vertrekken. Nu is 't mijn vraag: Mag een onderwijzer, wiens verzoek om ontslag mij bereikte in den voormiddag van Vrijdag 6 Aug. '20, eischen, dat zijn ontslag in elk geval ingaat 7 November '20, omdat in de aanstelling eenvoudig staat: drie maanden? Zonder aan uw antwoord beslissende waarde te hechten, zal ik nochtans voor uw antwoord U zeer dankbaar zijn.*)

Met heilbiede en hoogachting,

Uw dw.,

A. F. DERCKSEN.

*) O.i. is er alles voor te zeggen, dat de oude gewoonte (vertrek op den laatsten dag der maand — na volledig drie maanden te voren ontslag te hebben aangevraagd —) regel zij en blijve. Tenzij vroeger vertrek geen moeilijkheid medebrengt.

Red.

Geachte Redactie!

Aan uw verklaring, dat de discussie tusschen den heer Jonkman en mij gesloten is, onderwerp ik mij gaarne, maar ben toch zoo vrij, op te merken, dat die verklaring m.i. had moeten staan onder het artikel van den heer Jonkman; die heeft toch het laatste woord gehad, wat hem ook toekomt. Ik mag en zal dan ook niet op dat artikel ingaan; maar vergun mij een enkel woord te richten aan den zeer geachten heer en collega C. de Vries, die tot mij ook een vraag richt.

Aan zijn adres ben ik dan zoo vrij op te merken, dat ik nog niet inzie, waarom men de Bestuursvergadering niet het Parlement kan noemen, genomen dan in de huidige beteekenis van het woord; ik geef toe, dat het gevaarlijk is die termen te gebruiken, waarmee ik dan ook niet begonnen ben.

Verder zie ik niet in, dat ik eerst naar de bedoeling had moeten informeren, daar ik toch à priori moet aannemen, dat men bedoelt wat men schrijft.

En eindelijk, wat het voornaamste is, dat ook ik mij geheel kan vinden in uw voorstelling van de verschillende verhoudingen tusschen Bestuur, Hoofd en Onderwijzers, evenals de heer Jonkman. Kan het nu mooier? We blijken het op deze cardinale punten dus alle drie eens te zijn. En de vrucht van onze discussie is dus geweest, dat die verhoudingen nog eens duidelijk in 't licht gesteld zijn; over die vrucht verblijd ik me en zeg U, mijnheer De Vries, hartelijk dank voor uw gewaardeerde bemiddeling.

Met dank voor plaatsing, geachte Redactie,

Uw dw.,

K. BOLT.

Appingedam, 11 Sept. 1920.

Berichten.

Teneinde uitvoering te geven aan het indertijd genomen besluit der Algemeene Vergadering, zal de Schoolraad met het oog op de aanneming van het Wetsontwerp op het Lager Onderwijs een dank- en bedestond voor het geheele land beleggen. Deze vergadering wordt D.V. in den avond van Woensdag 29 September a.s. in de Domkerk te Utrecht gehouden, aan den vooravond dus van den openingsdag van het Tweede Nationaal Christelijk Schoolcongres. Aanvang om acht uur des avonds precies.

Tot ons groot leedwezen is Prof. Dr. H. Bavinck van Amsterdam, die zich reeds bereid verklaard had, om in die samenkomst voor ons op te treden, door ernstige ongesteldheid daarin verhinderd.

Na het openingswoord van den Voorzitter zullen thans de heeren A. Jonkman van Amsterdam, P. Oosterlee van Nijmegen en Dr. J. C. de Moor van Amsterdam het woord voeren, om te vertolken wat in veler hart leeft.

De organist van den Dom hoopt eenige orgelnummers ten beste te geven.

Alle vrienden van het Christelijk Onderwijs hebben vrijen toegang tot deze vergadering, tot de bijwoning waarvan de Schoolraad krachtig opwekt.

Voor hen, die een afzonderlijke uitnoodiging ontvangen, zullen plaatsen worden gereserveerd.

Aan het einde der vergadering zal een collecte worden gehouden voor de oud-Strijders bij het Christelijk Onderwijs.

Het Bestuur van het Christelijk Nationaal Schoolcongres werd in niet geringe verlegenheid gebracht, doordat Prof. Bavinck wegens ernstige ongesteldheid verhinderd is, als Voorzitter van het Congres op te treden. Dit is ten eerste te betreuren, in de eerste plaats om de oorzaak van deze verhindering, doch dan ook niet minder om het Congres. Prof. Bavinck's openingsrede en leiding te moeten missen, treft zwaar. Toch is het Bestuur er in geslaagd, een bevredigende oplossing te vinden voor de moeilijkheid, waarvoor het zich geplaatst zag. De Voorzitter van het Eere-Comité, Minister De Visser, heeft zich bereid verklaard, bij de opening van het Congres een welkomstwoord te spreken, terwijl de leiding dezer vergadering zal berusten bij Dr. J. L. Pierson, die na den Minister van Onderwijs een openingswoord spreken zal.

Aan alle Schoolbesturen werd nog eens een opwekking gezonden tot deelneming. Tot nu toe hebben slechts $\pm$ 150 Schoolbesturen zich bereid verklaard, dit Congres door hun lidmaatschap te steunen. Voor verenigingen en voor personen staat alsnog de gelegenheid tot aanmelding open. Voor ver-

eenigingen bedraagt de contributie f 10.—, voor personen f 4.—. Na den 24sten zal de termijn van aangifte gesloten zijn.

Maandag 13 September werd op de Nieuwe Begraafplaats te Deventer door een deputatie uit Wildervank namens de oud-leerlingen en vrienden van wijlen den heer K. Olthoff, oud-hoofd der Christelijke School aldaar, aan de familie overgedragen een gedenksteen op het graf van den overledene. Namens de oud-leerlingen sprak de heer Schuringa, voorzitter van het Schoolbestuur te Wildervank, die namens de familie werd beantwoord door den oudsten schoonzoon.

In „School en Leven" schrijft de heer W. v. d. Haak over het hoofdakke-examen, en vraagt, wie van de oudere onderwijzers de zaak eens aansnijdt in dien zin, dat het hoofdakke-examen gesplitst wordt of dat wie voor een vak voldoende heeft gehad en afgewezen wordt, het volgende jaar in dat vak opnieuw geëxamineerd behoeft te worden.

De redacteur, Prof. Casimir, voegt hieraan toe:

„Wat ik wel verschrikkelijk vind, is, dat wie eenmaal is afgewezen, het volgende jaar er weer net zoo voor staat. En in mijn ervaring heb ik zoo heel wat menschen gezien, die het eene jaar voor deze, het andere voor die groep vakken onvoldoende kregen, en voor wie het behalen van de hoofdakke een eindeloos getob werd. Vergelijk daarmede nu eens onze academische examens; dikwijls voorafgegaan door tentamina en waarbij, na afwijzing, de tijd wordt bepaald, binnen welken men terug mag komen. Het is een zeldzaamheid, als een student „12 maanden krijgt", een hoofdakke-candidaat krijgt altijd, als hij zakt, twaalf maanden. Gezwegen nog van de kosten: twee maal (een maal voor het schriftelijk, eenmaal voor 't mondeling) moet de candidaat dikwijls reizen en vernachten. En wat wordt er niet angstig voor gewaakt, dat de candidaat zijn eigen leermeesters krijgt, net andersom als bij het examen-gymnasium. Wat hebben die arme hoofdakke-candidaten toch misdaan, dat zij zoo behandeld worden?

En nu met een tien, twintig jaar zullen er nog altijd enkele onderwijzers rondloopen met de oude hulpakke; verdwaaalden en minder bevoegden — en niet minder bezoldigden misschien — tusschen jongeren, later opgeleid en niet gekweld door examens. Dit moet m.i. zooveel mogelijk voorkomen worden, en er moet ernstig naar gestreefd, dit verschil weg te werken. Persoonlijk zou ik geneigd zijn, elkeen boven de 30 jaar met meer dan 10 dienstjaren, die in de practijk goed voldeed, na een „colloquium doctum" het getuigenschrift uit te reiken. Maar ik geloof niet, dat men dit zal aandurven. Welnu, late men dan de regeling treffen, hier voorgestaan: Men treffe de eenvoudige bepaling, dat na afwijzing de vakken, waarin minstens het cijfer 6 is verkregen, niet opnieuw geëxamineerd worden binnen twee jaar. Dan houdt men den moed er in, en als nu de Minister dan nog eens een wenk gaf, om ouderen niet al te strengelijk te behandelen"

Te Stadskanaal is een Chr. hoofdakke-cursus geopend. Als leeraren zijn er aan verbonden de heeren A. Dijksterhuis, directeur, Lock, Roosjen, Ten Hoor te Stadskanaal (resp. voor paedagogiek, geschiedenis, rekenen en teekenen), de heeren Schepel te Nw.-Buinen (voor aardrijkskunde), Alten te Emmen-Erfscheiderveen (voor natuurkennis) en J. de Boer te Musselkanaal (voor taal en letterkunde).

Het Gemeentebestuur van Amsterdam heeft aan negen onderwijzeressen bij het Voorbereidend Onderwijs verlof gegeven tot het volgen van een opleidingscursus voor Montessori-leidsters van de Ned. Montessori-Vereeniging, afd. Amsterdam, die thans door Dr. Montessori geautoriseerd is.

Zij, die het jaar van den cursus volgen, krijgen gedurende een jaar verlof met behoud van salaris.

De Vereeniging „Volksonderwijs" heeft in haar te Leeuwarden gehouden vergadering met algemeene stemmen aangenomen een voorstel van het Hoofdbestuur, bedoelende het vormen met andere vereenigingen van een fonds, waaruit zoo noodig gelden kunnen worden beschikbaar gesteld ter verbetering van het Openbaar Onderwijs, ter suppletie van op de Openbare Scholen te betalen schoolgeld of ter verleening van steun voor het stichten van Bijzondere Openbare Scholen.

Tot Schoolopziener in het arrondissement Alkmaar is benoemd de heer S. Brandsma, directeur van het Chr. Instituut „Brandsma" te Bussum.

Door de Chr. Nat. Schoolvereniging te Rotterdam is bij Crooswijk grond aangekocht, om aldaar een School voor gewoon Lager Onderwijs met Bewaarschool en Gymnastiek-lokaal te bouwen.

Te Sliedrecht worden pogingen in het werk gesteld tot oprichting eener Bijzondere School op Chr. Geref. grondslag.

Te Zaandam-Oostzijde wil men een nieuwe Chr. School stichten.

Te Koudum is door Ds G. Venema de eerste steen gelegd voor de Chr. School voor L. en M.U.L.O. Het wordt een school met tien lokalen en gymnastiekzaal.

De Openbare Lagere School te Kruisland, gemeente Steenberg, zal nog dit jaar door het R.-K. Kerkbestuur worden overgenomen.

Het Hoofd der Openbare School te Woldendorp (Gron.), waar toestanden heerschen als in ons bericht van vorige week vermeld, heeft ontslag aangevraagd, en de School wordt gesloten.

De Raad der gemeente Bussum heeft bij stemming van rechts tegen links aangenomen een motie, welke was ingediend door de R.-K. Raadsleden Mej. Bahlmann en de heeren Brand en Klijman, en welke luidde als volgt:

„De Raad der gemeente Bussum, overwegende, dat zoowel de belangen van het onderwijs als die van het huisgezin worden geschaad, wanneer de onderwijzeres ook als gehuwde vrouw hare functie blijft waarnemen; besluit B. en W. uit te noodigen, om de onderwijzeres bij het Openbaar Lager Onderwijs, die in het huwelijk treedt, den dag na het sluiten van haar huwelijk voor eervol ontslag voor te dragen.”

Op deze manier kan, geheel overeenkomstig het gevoelen van de Regeering, elk geval individueel worden beoordeeld.

Benoemingen.

Tot Hoofd te:
Waspik: H. Raat te Enschedé.

Tot Onderwijzer(es) te:

Armenuiden: Mej. De Schrijver te Middelburg (tjld.).
Assen: Mej. D. v. d. Veen te Smilde.
Dwarsgat (bij Hoozevee): W. de Vries te Koudum.
Haamstede: Mej. B. Fokke te Alblasserdam (aangen.).
Haarlemmermeer (Aalsm. weg): C. S. Reede te Heemstede (aangen.).
Helder: Mej. H. J. Brouwer, thans tjld. aldaar.
Hoozevee: M. de Groot te Steenwijk.
Middelstum: A. Huisman te Wagenborgen (aangen.).
Muiden: P. W. J. van Sonneveld te Amsterdam (aangen.).
Nieuw-Buinen: Mej. Olthoff te Nijverdal.
Ooltgensplaat: Mej. M. Pantus te Heinkenszand (aangen.).
Ovezand: L. M. v. d. Boomgaard te Oudelande.
Rotterdam (Bilderdijschool): Mej. T. v. d. Berg te Fijnaart.
Rotterdam (Oranje Nassauschool): K. A. Schilt, aldaar.
Rotterdam (Oranje Nassauschool): Mej. J. Bavinck, aldaar, (tjld.).
Rotterdam (Oranje Nassauschool): Mej. H. Rijweg, aldaar, (tjld.).
Rotterdam (Wilhelminaschool): G. J. v. d. Pol te Ermelo.
Rouveen (Geref. School): J. Koen te Zwolle (aangen.).
Soerabaja: F. van Dijk te Zwolle.
Uithoorn: Mej. G. Kamphorst te Alphen a. d. Rijn (aangen.).
Uithoorn: Mej. W. A. Wierstra te Amsterdam (aangen.).
IJsselstein: Mej. Esmeyer te Nieuwveen.

AANGEBODEN:

1. Dubois, Exerc. et Trad. III, f 0.60.
 2. Sacs et Parchemins, f 0.50.
 3. Struik, Mond. Ex. Fr. L. O. f 0.75.
 4. Une tache d'encre, f 0.75.
 5. Geus en Schoo, La langue usuelle (de groote), f 1.50.
 6. Piquet, f 1.—, met gecorr. thema's f 1.50.
 7. Borggreve en v. d. Molen, Zinnen en Oef. met Aant., f 1.50.
 8. Arnaux, Mon diplôme de français, 3e éd. met suppl. f 2.—, met gecorr. thema's f 3.—.
 9. Post, Losse zinnen, 't Boek met gecorr. zinnen f 1.—.
- Port voor kooper.

GEVRAAGD:

1. Van Gelderen, Duitsch Woordenboek in 2 deelen.
- W. VAN EIJK. De Hoef (U.)

Geref. School v. L. O. te Gouda.

Het Bestuur van bovengenoemde school vraagt tegen 1 Februari a.s. een

HOOFD

lid der Geref. Kerk. Schriftelijke sollicitaties worden ingewacht bij den Voorzitter P. D. MUIJLWIJK, Crabethstraat.

School met den Bijbel voor M. U. L. O.

Eusibiusbuitensingel 68,
ARNHEM.

Aan bovengenoemde school ten spoedigste gevraagd een

tijdelijk Onderwijzer(es)

voor het 3e leerjaar. Aanmelding bij het H. d. S., W. UITTENBOGAARD, Prins Hendrikstraat 6.

WERKENDAM.

Aan de Chr. School wordt gevraagd een

Onderwijzer

of

Onderwijzeres

tegen 1 December.

Brieven te richten aan het H. der Sch.
J. VAN HERP.

MUSSELKANAAL (2e klas).

Het Bestuur van de Geref. School te Musselkanaal vraagt (zoo mogelijk tegen 1 November) een

Onderwijzer

(lieft met eenige ervaring) en een

Onderwijzeres

met acte Nutt. Handw. Geref. godsdienst. Na-akte (niet vereischt) f 100. Cursus voor de Hoofdaacte te Stadskanaal.

Brieven ten spoedigste aan
J. DE BOER, H. d. S.

DUSSEN.

Gevraagd aan de Chr. School te Dussen, als 3e leerkracht, een

Onderwijzeres

(G. K.) met acte Nutt. Handw.
Brieven tot half Sept. aan het Hoofd,
H. BOENDER.

BRANDWIJK.

Onderwijzer

gevraagd aan de Chr. School te Brandwijk, van beslist Chr. beginselen. Na-acte schoolraad geeft f 100 verhoogde salaris.

Brieven aan den Secretaris,
H. C. TRAPMAN.

SPAKENBURG.

Aan de Geref. School te Spakenburg wordt een

Onderwijzer

gevraagd (één klas in één lokaal). Diploma Schoolraad (niet vereischt) f 100.

Sollicitaties aan het H. d. School,
H. ASSCHEMAN.

NIEUWVEEN.

Aan de School m. d. Bijbel te Nieuwveen wordt gevraagd

een Onderwijzer(es)

met of zonder hoofdaacte, Ned. Herv., maar van Geref. beginselen.

Nieuwveen ligt aan de lijn Amsterdam—Alphen a. d. Rijn en behoort tot de derde klas. Mooie gelegenheid voor studie.

Diploma Schoolraad of Kweekschool-diploma f 50.—. Brieven a. h. H. der Sch.
A. SCHONEVELD.

WAGENBORGEN.

Wordt gevraagd aan de School voor Chr. Nat. Schoolonderwijs voor het 3de en 4de leerjaar een

Onderwijzer

die het Chr. Onderwijs uit beginsel dient. Inlichtingen verstrekt en sollicitaties worden ingewacht bij het H. der School
P. HUISMAN.

„DE REFORMATIE“

is in aantocht. Het eerste nummer verschijnt 24 Sept. a.s. Belangstellenden vragen proefnummer bij de Uitg. OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

BUNSCHOTEN.

Gevraagd aan de Ned. Herv. School te Bunschoten (wegens huwelijk der tegenwoordige) een

Onderwijzeres

met akte Nutt. Handw.

Brieven te richten aan den Voorz. van het Bestuur, Ds. S. J. DE HOEST.

TREEBEEK (Limb.).

Gevraagd z. s. m. aan de Chr. Sch. voor M. U. L. O. te Treebeek, bij Staatsmijn Emma (1e klas) een

Onderwijzer(es)

Ned. Herv. t Chr. Ond. uit beginsel dienend. Bijakten (k, m, n, p, u) kunnen gebruikt worden. Gehuwde Onderw. bijz. voordeelen. Brieven aan 't H. d. S.

J. DE JONG.

ZALTBOMMEL.

Aan de Christelijke School te Zaltbommel wordt, wegens uitbreiding van personeel, een

Onderwijzeres

gevraagd, liefst spoedig.

Brieven aan het Hoofd der School, P. KOLKERT.

NIEUW-AMSTERDAM.

(2e klasse)

Het Bestuur der Chr. School te Nieuw-Amsterdam (2e klasse) vraagt tegen 1 Dec. een

Onderwijzeres

met acte Nutt. handw. Voor handwerk-ond. buiten de gewone schooluren is extra belooning aangevraagd. Na-akte f50.

Brieven aan het H. d. S.

K. C. ELDERING.

STAVOREN.

Gevraagd aan de Chr. School te Stavoren een(e)

Onderwijzer(es)

Kleine klas. Na-akte f75.—.

Brieven aan het H. d. S., J. WESTER.

Chr. School voor M. U. L. O. VEENDAM (2e kl.).

Aan deze inrichting (kopschool) wordt gevraagd een

Onderwijzer

met akte Duitsch. Ger. Kerk. Meerdere akten (waarvoor f250) gewenscht. Na-akte (niet vereischt) f100. Brieven met en om inlichtingen aan het Hoofd der School, H. THIJSS.

SCHIERMONNIKOOG.

Aan de Chr. School voor U. L. O. te Schiermonnikoog wordt gevraagd, voor de beide eerste klassen en voor het onderwijs in de nuttige handwerken aan alle klassen

een Onderwijzeres

Geheel hoofdelijk onderwijs. Op het eiland zijn goede kosthuizen. De natuur is zeer schoon. Gezond klimaat. Daar de akten Fransch, Duitsch, Engelsch, Duitsch middelbaar, de na-akte en akte j aan de school verbonden zijn, is er gelegenheid tot hulp bij verdere studie. Gunstige vacantieregeling. Na-akte f100. De school is naar den eisch des tijds ingericht. Mochten, om persoonlijke idealen bij het onderwijs na te streven, meerdere hulp- of leermiddelen gewenscht worden, dan zullen deze ter beschikking worden gesteld. Informaties en sollicitaties bij het H. der Sch. den heer G. J. BRAKEL of bij den voorz. v. h. bestuur, Ds. H. HASPER, Oldeboorn.

PERNIS.

Aan de Ger. School voor L. en U. L. O. te Pernis (bij Rotterdam) wordt gevraagd een

Onderwijzer

Na-akte geeft f50. Gunstige gelegenheid voor studie. Geen hoog kostgeld. Akte Fransch of Engelsch (niet vereischt) kan gebruikt worden. Brieven met voll. inl. aan het H. d. S., A. BRUNSTING.

ALPHEN A/D RIJN.

Het Best. der Scholen m. d. Bijbel te Alphen a.d. Rijn (2e kl.) vraagt voor de school in wijk Hoorn een

Onderwijzer

bij voorkeur Ned. Herv. van besl. Ger. beg. liefst met ervaring; 3e en 4e leerj. Br. met voll. inl. aan 't H. d. S., G. KAMPHORST.

NED.-INDIË.

Het Bestuur der Meisjesschool te Tomohon (Minahassa) zoekt een

derde Europeesche Onderwijzeres

die in dezen arbeid de Zending wil dienen. Salaris, behalve kost, inwoning enz., f90 tot f190 per maand. Gezond klimaat. Inlichtingen worden gaarne verschaft door den Secretaris van het Bestuur Ds. JOH. RAUWS, Zendingsdirecteur te Oogstgeest.

BARLO bij Aalten.

Gevraagd een

Onderwijzeres

van Geref. beginselen met akte Nutt. Handw. Brieven aan het Hoofd der School J. H. BOS.

ONZE-LIEVE-VROUWEN-PAROCHE.

Gunstig gelegen aan den Noord-Frieschen Locaalspoorweg bij Leeuwarden.

Gevraagd eene

Onderwijzeres

Ned. Herv. of Geref., met akte Nuttige Handwerken. Na-akte f75.

Brieven enz. aan het Hoofd der School J. W. BUMA.

Verkiezing Hoofdbestuur.

Collega's stemt op den Heer

J. D. DE VRIES

te Bergum,

Candidaat van het Hoofdbestuur.

J. E. VAN BUUREN,

Voorzitter v/d Friesche Provinciale.

HOOFDACTE-CURSUS.

Rotterdam — Tuindersstraat 101.

Aanvang der Lessen 8 September.

2 klassen met herhalingsklasse.

Vergoeding van reiskosten volgens Rijkeregeling.

S. STMERDING, Directeur.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS

GRONINGEN.
DEN HAAG.

M. U. L. O.

Zoo juist verschenen:

ALGEMEENE GESCHIEDENIS

voor leerlingen van Mulo-scholen,

door P. VAN BERGEN,

Hoofd eener Mulo-school te Rotterdam.

Prijs f1,25. Geen toeslag.

Uitgave van J. B. WOLTERS

GRONINGEN
Den Haag

Aangifte voor den 3-jarigen cursus

Geschiedenis M. O.

te Leeuwarden, tot 1 October.

J. E. VAN BUUREN,

Voorzitter der Vereen. Friesland.

N. V. EERSTE NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN SCHOOL- en KERKMEUBELEN v/h H. SNOEK & Co.

(Directeur J. H. KEUNEN.)

Kantoor en Fabriek: STEINWEG 135 OOSTERBEEK. :: Telefoon No. 20.

HET adres voor SCHOOLMEUBELEN, TURNARTIKELEN, enz.

Prima werk.

Men vrage modelboek en prijzen.

Concurrerende prijzen.

CURSUSSEN-ROTTERDAM.

Aan de Kweekschool met den Bijbel, Haringvliet 48, zijn verbonden:

een **Cursus-Hoofdakte**, twee klassen met herhalingsklas; lesgeld f 40.—, bij geregelde opkomst reductie. Vergoeding der reiskosten;

een **Examen-Cursus Fransch L.O.** Leider: S. ERINGA, 168 Bergschelaan, Rotterdam;

een **Cursus-Handenarbeid**. Leider: H. A. BACKER. Kosten f 7.50.

Nadere inlichtingen verstrekt de Directeur H. J. VAN WIJLEN.

PRIMA VIOOL

in vormétui, compleet met STOK,
HARS, FLUITJE en SNAREN,
leveren wij aan Onderwijzers(essen)
franco voor slechts f 20.

IMITATIE OUDE VIOOL,
compleet als vorige, voor f 27,50.

W. B. GANZEVOORT,
Diezerstraat 116 — Zwolle.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS GRONINGEN.
DEN HAAG.

PAEDAGOGIESE VOORDRACHTEN
onder redactie van R. CASIMIR.

Zoo juist verschenen:

No. 18.

**ENKELE OPMERKINGEN OVER LEER-
GANGEN IN HET VOORBEREIDEND
HOOGER ONDERWIJS**

door W. EMMENS.

Prijs f 0.70. Geen toeslag.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS GRONINGEN.
DEN HAAG.

Examen L. O. 1921

Fransch, Duitsch, Engelsch,
Boekhouden, Wiskunde, Teekenen.

Het

**Bureau tot Publiciteit van
Wetenschappelijk Nieuws**

Leliegracht 30 — Amsterdam

deelt door deze mede, dat de

Mondelinge Aanvullings-Cursussen

in combinatie met de Schriftelijke leergangen, welke opleiden
voor bovengenoemde examens, zullen beginnen

1 OCTOBER a.s.

Het speciale gratis prospectus wordt op aanvraag toegezonden.
Inschrijvingen worden ten spoedigste ingewacht.

DE DIRECTIE.

Schoolmeubelfabriek „DE VOLHARDING”.

W. DE KONING G.Hzn., -- VELP.

Telef. No. 579. - Telegram-Adres: Volharding.

Groote voorraad Amerik. Grenen- en Teakhout.

PRIMA WERK.

BILLIJKE PRIJZEN.

SCHOOLMEUBELLEN

FIRMA J. ROTHUIZEN & ZONEN — HEELSUM bij Arnhem

Schriftelijke Opleiding voor Land- en Tuinbouwk. L. O.

gesteund door VACANTIECURSUSSEN. BEVOEGDE LEERAREN.

a. Voll. cursus v. Landb. b. Idem v. Tuinbouw. c. Cursus Tuinb. voor Landbouw-
onderw. d. Repetitielcursus ex. Landb. '21. e. Idem ex. Tuinb. '21. f. Cursus
Landb. v. Tuinbouwonderw.

AANVANG 15 SEPT. VRAAGT PROSPECTUS met de namen van geslaagden onder
opgave van cursus aan het

LAND- EN TUINBOUWKUNDIG INSTITUUT te DEVENTER.

Uitgaven van OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

VOOR DE HOOFDAKTE

R. VAN WAGENINGEN Pz., De Rekenkunde in kort Bestek . . . f 0.60

R. VAN WAGENINGEN Pz., Opgaven over de Theorie der Rekenkunde f 0.75

R. VAN WAGENINGEN Pz., Leerboek der Rekenkunde, ingenaaid . f 1.80

R. VAN WAGENINGEN Pz., Voor de Hoofdaakte (Voorlooper voor de Examen

Sommen), 2 deeltjes (1e deeltje 2e dr.) per deeltje f 0.40

R. VAN WAGENINGEN Pz., Sommen van de Examens voor Hoofdonderwijzer

1908—1917, 6e druk, f 0.60.

R. VAN WAGENINGEN Pz., Taalwerk van de Examens voor Hoofdonderwijzer

1913—1920, f 0.45

CURSUS NED. TAAL (M. O.)

1. MONDELING. 2. SCHRIFTELIJK.

3. GECOMBINEERD SCHRIFTELIJK-MONDELING.

Vraag namen van $\pm$ 50 geslaagde kandidaten.

Waarschijnlijk zal a/d cursus een BIBLIOTHEEK verbonden worden.

Vraag prospectus en inlichtingen bij A. GOUDSMIT, H. e. S. en Ned. Litt. Cand.
Prinsengracht 71, Amsterdam.

Hebt U al kennis gemaakt met onze
Zoo niet vraag dan eens 'n model aan
bij OOSTERBAAN & LE COINTRE te Goes.

RAPPORTBOEKJES?

FRANSE TAAL

L. O. en M. O. A

(mond.; gecomb. mond.-schrift.; schrift.)

88 geslaagden L. O. in '18—'20; 5 geslaagden A in '20;

lijst van plm. 40 geslaagden voor A. Vraagt Prospectus.

P. DE GEUS,

Leraar Franse taal en letterk.

Amsterdam, 4 Moreelsestr.

J. MUUSSES UITGEVER, PURMEREND.

Werken voor het

Lager Handelonderwijs,

door A. HARTLIEF,

Hoofd der Mulo-school te Uithuizen
en leeraar aan de Rijksnormaallessen
te Warfhum.

De Jonge Koopman,

Inleiding tot de Ned. Handelscorres-
pondentie.

1e stukje, 3e druk f 0.90

2e stukje, 2e verm. druk . . . f 1.35

Voor Ned. Handelscorrespondentie
is nog ruimte genoeg, vreemde talen
kent men beter dan de eigen taal, en
de brieven? Daaraan mag men
gerust wat meer aandacht wijden.
Deze uitgave heeft dan ook zeer veel
goeds, de onderwerpen zijn goed ge-
kozen en voor het Handelonderwijs,
naast bespreking van den docent, zeer
geschikt. De Nederlander.

Taal oefeningen,

voor het Handelonderwijs.

A. (Grammatica) f 0.85

B. (Opg.) 2e druk f 1.20

Ik kan een nadere kennismaking
ten eerste aanbevelen. J. A. F.

Volgens mijn meening beantwoorden
de deeltjes geheel aan hun doel. M. H.

J. MUUSSES UITGEVER, PURMEREND.

Herhalingsonderwijs.

Verschenen:

WALDA, TER HERHALING,

Taal oef. 6e of 7e leerjaar, voor avond-
of herhalingscholen.

Prijs f 0.55.

Tevens verkrijgbaar

WALDA, ONS TAALBOEK $\frac{1}{3}$,

WALDA, PRACTIJK (vervolg) $\frac{1}{2}$

Prijs f 0.45 per deeltje.

Serieuse aanvraag voor pres.-ex. aan
G. ZOMER, Boekh., FRANEKER.